

## Reflection on the Single-Sex University in Iran's Teacher Education System: A Phenomenological Study

Mohammad Hossein Bahrami 

1. PhD in Curriculum Planning, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. Email: [mhb\\_bahrami@yahoo.com](mailto:mhb_bahrami@yahoo.com)

### Article Info

#### Article type:

Research Article

#### Keywords:

University, Single-sex,  
Teacher Education,  
Opportunities, Challenges.

### ABSTRACT

The present study aimed to explore the lived experiences of faculty members in Iran's teacher education system concerning the characteristics of a single-sex university. Using a qualitative approach, the research adopted a descriptive phenomenological method. The study population included faculty members and experts in teacher education, from whom fifteen participants were selected through criterion-based purposive sampling. Data were gathered via semi-structured interviews and analyzed using thematic analysis. In response to the first research question, which examined the challenges and consequences of the single-sex university, twelve overarching themes were identified and organized into four core dimensions: social, educational, cultural, and structural challenges. Concerning the second research question, which focused on the opportunities of the single-sex university, six overarching themes emerged within two core dimensions: ethical-psychological and contextual. The findings suggest that addressing the challenges of the single-sex teacher education system requires the adoption of flexible and reflective policies that promote a renewed perspective on teacher education and move beyond reductionist views of student teacher identity. Continued gender segregation without adequate consideration of its implications may contribute to gender bias and reduce the overall effectiveness of the teacher education system.

#### Article history:

Received: 16 October 2025

Received: 8 December 2025

Accepted: 11 December 2025

Published: 20 December 2025

**Cite this article:** Bahrami, M. H. (2025). Reflection on the Single-Sex University in Iran's Teacher Education System: A Phenomenological Study. *Curriculum Studies in Teacher Education & Development*, 1(3), 62-86. <http://doi.org/10.22034/jcsted.2025.553760.1042>



© The Author(s).

Publisher: Iranian Curriculum Studies Association.

---

## Extended Abstract

### Introduction

In line with the overarching policy documents of Iran's education system, Farhangian University was established as the sole authorized institution for teacher education, entrusted with the comprehensive responsibility of preparing and developing student-teachers. The tradition of the teacher education system led to the creation of two separate campuses in each province for each gender of students—a practice that became institutionalized from the university's inception, distinguishing the mission-oriented Farhangian University from other universities under the Ministry of Science, Research, and Technology. Throughout the evolution of the teacher education system, it appears that the legacy of post-Islamic Revolution teacher training colleges, coupled with concerns regarding moral and chastity-related components, contributed to the emergence of a single-sex university.

The formation of such a policy has prompted critiques of the university's processes, giving rise to the dichotomy of "segregation" versus "coeducation." Some argue that a single-sex university can preserve the institution's identity in terms of knowledge production and dissemination, maintain the fundamental foundation of classroom dynamics, properly guide student-teacher relationships, and promote ethical values. In contrast, proponents of coeducation emphasize the dynamism and flexibility of higher education environments, as well as the intellectual growth of students. They regard the presence of both genders in classrooms and on campus as beneficial, fostering increased social interaction and socialization.

Meanwhile, Farhangian University, as a mission-driven institution tasked with educating and supplying teachers for the national education system, operates as a predominantly single-sex university and largely employs faculty and staff of the same gender. Given the above considerations, the present study seeks to address the following question: Over the past decade, what challenges and consequences has the single-gender environment of Iran's teacher education system faced, and what opportunities has it created? Clarifying this issue can inform macro-policy decisions for Iran's teacher education system in its second decade of establishment and provide a mechanism for introducing flexibility into the system.

### Methodology

The present study falls within the category of applied research and was conducted to critically reflect upon the single-sex university model within Iran's teacher education system. Given the nature of the single-gender phenomenon and the need for a deep understanding of it, a phenomenological method was employed. In this study, using purposive sampling, fifteen faculty members and department heads from Farhangian University in Razavi Khorasan Province (Shahid Beheshti Campus and Shahid Hasheminejad Campus) during the 2025-2026 academic year were selected as informed and key participants and were interviewed in depth. Semi-structured interviews were used for data collection. The interview data were analyzed using thematic analysis coding.

### Finding and Discussion


To address the first research question, the study drew on the experiences of experts and department heads within Iran's teacher education system as research participants, resulting in the identification of four main dimensions and eleven underlying components. The social dimension encompassed limited opportunities for desirable socialization, weaknesses in communication and interaction, and reduced mutual understanding. The educational dimension included lack of access to same-gender instructors, insufficient dynamism and flexibility in instructional processes, and diminished motivation and healthy competition. The

cultural dimension comprised the erosion of desirable cultural norms and a decline in student marriage, while the structural dimension involved the separation of teacher education from coeducational schools, the reduction of the academic environment in teacher education, and the weakening of student associations. To respond to the second research question, the experiences of the same participant groups led to the extraction of two main dimensions and five underlying components. The ethical–psychological dimension involved reduced intergender conflicts, enhanced moral security, and decreased anxiety related to judgment by the opposite gender, whereas the context-oriented dimension referred to the increased Islamization of the university environment and the active participation of women in executive roles.

It should be acknowledged that decision-making and policy adoption in any organization or society are invariably accompanied by both challenges and opportunities, and gender segregation within the teacher education system over more than a decade since the establishment of Farhangian University has been no exception. Many participants perceived the opportunities and advantages of single-gender teacher education primarily in negative or preventive terms, viewing gender segregation as a protective mechanism that has rendered certain challenges prevalent in other universities irrelevant or considerably attenuated within teacher education. For instance, collaborative classroom projects in higher education often place students of different genders in situations of continuous evaluation and judgment, which may generate anxiety, particularly among female students, and in some cases may give rise to ethical concerns. By establishing separate campuses and affiliated centers for male and female students across provincial capitals, the teacher education system has largely eliminated such consequences.

Nevertheless, it should be noted that in many areas of public services, gender segregation is not strictly implemented; instead, efforts are made to prevent inappropriate mixing, as seen in public transportation systems such as railways, buses, and taxis. Social culture and norms—beyond purely religious interpretations—reflect a rational and pragmatic approach to this issue, suggesting that similar policies could be extended to higher education. In other words, rather than emphasizing fully segregated single-gender universities, greater attention should be paid to strengthening rational and dominant social norms. Moreover, as teacher education claims to provide holistic preparation for future teachers, it cannot remain indifferent to half of society's population, nor can it afford to foster deep interactional deficiencies or reinforce gender stereotypes. Consequently, a fundamental reorientation toward its underlying assumptions and core beliefs appears necessary for the teacher education system to assert itself more effectively in its second decade of development.

## تأملی بر دانشگاه تک‌جنسیتی در نظام تربیت معلم ایران: یک مطالعه پدیدارشناسانه

محمد حسین بهرامی 

دکتری رشته برنامه درسی، گروه برنامه درسی و آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه:

[mhb\\_bahrami@yahoo.com](mailto:mhb_bahrami@yahoo.com)

اطلاعات مقاله	چکیده
<p><b>نوع مقاله:</b> مقاله اصیل پژوهشی</p> <p><b>کلید واژه‌ها:</b> دانشگاه، تک‌جنسیتی، تربیت معلم، فرصت‌ها، چالش‌ها.</p> <p><b>تاریخچه مقاله:</b> تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۲۴ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۰ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۹/۲۹</p>	<p>هدف از پژوهش حاضر، احصاء تجارب زیسته اساتید نظام تربیت معلم ایران از ویژگی‌های دانشگاه تک‌جنسیتی بود. روش پژوهش؛ مبتنی بر رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی از نوع توصیفی بود. قلمرو پژوهش شامل تمامی اساتید و متخصصان نظام تربیت معلم ایران بود که از میان آنان پانزده نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند ملاک محور انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها، از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جهت تحلیل داده‌های پژوهش، از تحلیل مضمون بهره گرفته شد. در رابطه با سؤال اول پژوهش، با هدف واکاوی چالش‌ها و پیامدهای دانشگاه تک‌جنسیتی، دوازده مضمون کلی در چهار بعد محوری شامل چالش‌های اجتماعی، چالش‌های آموزشی، چالش‌های فرهنگی و ساختاری جای گرفتند. در رابطه با سؤال دوم پژوهش با هدف تبیین فرصت‌های دانشگاه تک‌جنسیتی، شش مضمون کلی در قالب دو بعد محوری، اخلاقی-روانی و زمینه‌محور احصاء شد. بر اساس یافته‌های این پژوهش می‌توان استنتاج نمود که در مواجهه با چالش‌ها و پیامدهای نظام تربیت معلم تک‌جنسیتی، سیاست‌های انعطاف‌پذیری باید شکل گیرد که موجبات جهت‌گیری نوینی نسبت به نظام تربیت معلم شده و از مواضع نگاه تقلیل‌گرایی به هویت دانشجومعلمان کاسته شود. چنانچه رویه موجود تفکیک جنسیتی تداوم یابد و به مسائل آن، کم‌توجهی شود؛ موجبات بروز تعصبات جنسیتی و عدم کارایی در نظام تربیت معلم می‌شود.</p>

استناد به این مقاله: صالحی، محمد حسین. (۱۴۰۴). تأملی بر دانشگاه تک‌جنسیتی در نظام تربیت معلم ایران: یک مطالعه پدیدارشناسانه. *مطالعات برنامه درسی در تربیت و بالندگی معلم*، ۱ (۳)، ۶۲-۸۶. <http://doi.org/10.22034/jcsted.2025.553760.1042>

© نویسندگان.

ناشر: انجمن مطالعات برنامه درسی ایران.



## مقدمه

آموزش عالی نقشی کلیدی در توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه ایفا می‌کند و بستری برای تبادل اندیشه، نوآوری و ارتقای سطح دانش عمومی و تخصصی فراهم می‌آورد؛ همچنین، با تقویت هویت ملی و ایجاد فرصت‌های برابر، زمینه رشد فردی و اجتماعی را مهیا می‌سازد (Godonoga & Sporn, 2023). یکی از حوزه‌های بسیار مهم در نظام آموزش عالی هر کشوری، نظام تربیت معلم است. آماده‌سازی اولیه معلمان<sup>۱</sup> حساس‌ترین و مهم‌ترین مؤلفه نظام آموزشی است؛ تحولات اساسی در آموزش و پرورش و در متن آن تحول در تربیت معلم، به عنوان زیربنای توسعه و بر پایه‌ی نیازهای امروز و تجربه‌های جهانی؛ ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است (Heng et al., 2022). بر اساس نتایج برخی پژوهش‌ها، بین شایستگی معلمان و آموزش اولیه<sup>۲</sup> آنان رابطه بسیار وثیقی وجود دارد (Wang, 2023).

دنیای پیچیده امروز برای آماده‌سازی معلمان، نگاهی واقعی به آموزش و یادگیری در محیطی شبکه‌ای و غنی نیاز دارد. در اغلب کشورهای جهان بر ضرورت وجود آموزش‌های خاص معلمی تأکید شده و دانشگاه‌های مستقل یا دانشکده‌های ویژه تربیت معلم به امر تربیت معلم مبادرت می‌نمایند (Kim, 2024). در راستای اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران، دانشگاه فرهنگیان به عنوان یگانه نهاد صالح تربیت معلم، تأسیس و مسئولیت جامع آماده‌سازی و بهسازی دانشجومعلمان به این نهاد محول شد (Fundamental Transformation Document of Iran's Education System, 2011).

سنت حاکم بر نظام تربیت معلم، به ایجاد دو پردیس مجزا در هر استان برای هر یک از جنسیت‌های دانشجویان انجامید؛ رخدادی که عملاً از ابتدای تأسیس دانشگاه نهادینه شد و دانشگاه مأموریت‌محور فرهنگیان را از سایر دانشگاه‌های تابع وزارت علوم متمایز ساخت (Charter of Farhangian University, 2011). یکی از مهم‌ترین و مبنایی‌ترین مسائلی که در جمهوری اسلامی ایران از ابتدای انقلاب اسلامی تاکنون مورد توجه همگان قرار داشته مناسبات میان زن و مرد در محیط‌های گوناگون است (Kazemi & Azizi, 2023). جنسیت امری است که در عرصه اجتماعی با نهادها و خرده نظام‌های مختلف جامعه، از جمله محیط‌های آموزشی در ارتباط و تعامل متقابل است و تاکنون محل مناقشات بسیار بوده و به شکل‌گیری مباحثی در خصوص آموزش مختلط منجر شده است (Fauziah & Dewi, 2025). اگرچه نظام تربیت معلم با مدارس ارتباط تنگاتنگی دارد، اما فضای نظام تربیت معلم باید متناسب با فضای آموزش آکادمیک دانشگاهی باشد نه صرفاً استلزام‌های نظام آموزش عمومی (Rafiee & Abdollahi, 2022). اهمیت نظام تربیت معلم و ایجاد شایستگی و هویت ایرانی اسلامی معلمان آینده، موجب شده جنبه‌های اخلاقی آنان مورد توجه خاص قرار بگیرد. از همین روی، نامزدهای حرفه معلمی در آغاز حضور در دانشگاه و جذب آن، علاوه بر آزمون‌های سراسری، باید از منظر روان‌شناختی، اخلاقی و همچنین مؤلفه‌های مذهبی درخور و شایسته باشند (Rafiee, Navid Adham & Saki, 2024).

دیدگاه‌های متعددی پیرامون این موضوع وجود دارد. برخی معتقدند در چنین شرایطی ممکن است نقدهایی مطرح شود و دوگانه "تفکیک" در مقابل "اختلاط" شکل گیرد (Rahimi & Etedal, 2021). برخی بر این باورند که وجود دانشگاه تک‌جنسیتی می‌تواند مسیر هویت دانشگاه را در جهت تولید و اشاعه علم حفظ نموده و شالوده اساسی کلاس‌های درس را حفظ نماید (Islam et al, 2023). این عمل تا حدودی مناسبات دانشجو-استاد را هم در مسیر صحیح و مطلوب قرار داده و می‌تواند اخلاق را به عنوان ارزش نشر دهد.

از سویی والدین نیز نسبت به دانشگاه تک‌جنسیتی آسوده خاطر بوده و پذیرش و نگرش مثبت‌تری برای فرزند خود به‌ویژه دختران قائل می‌باشند (Nawas, Darmawan & Maadad, 2024). در نقطه مقابل، پیروان دانشگاه مختلط، با تأکید بر پویای و انعطاف‌پذیری محیط آموزش عالی و همچنین رشد عقلانی دانشجویان، حضور هر دو جنس در محیط کلاس درس و دانشگاه را معتقدند (Rosa & Clavero, 2022).  
را مغتنم ارزیابی نموده که منجر به افزایش تعاملات اجتماعی و جامعه‌پذیری خواهد شد

<sup>1</sup> Initial teacher education (ITE)

<sup>2</sup> .Initial education

در این میان، دانشگاه فرهنگیان، به عنوان یک دانشگاه مأموریت‌گرا، که وظیفه تربیت و تأمین معلمان نظام آموزش و پرورش را بر عهده دارد؛ به مثابه یک دانشگاه تک‌جنسیتی عمل نموده و عمدتاً از اساتید و کارکنان هم‌جنس نیز بهره برده است (Pourkarimi et al, 2022). برنامه‌درسی کارورزی به عنوان تربیت در صحنه عملی مدارس، عمدتاً معطوف به مدارس هم‌جنس می‌باشد. این در حالی است که خروجی دانشگاه فرهنگیان و نومعلمان در مدارس با هر دو جنسیت دانش‌آموزان مواجه خواهند شد. شواهد نشان می‌دهد که بخش اعظمی از نومعلمان در سال‌های نخست معلمی، در مدارس چندپایه و مختلط مشغول خدمت خواهند شد (Ahmadifar, R. & Abdolmaleki, 2023). با توجه به موارد مطرح شده، پژوهش حاضر درصدد است که به این مسئله بپردازد که در طول یک دهه، محیط تک‌جنسیتی نظام تربیت معلم جمهوری اسلامی ایران، با چه چالش‌ها و پیامدهای مواجه شده است و از سوی دیگر چه فرصت‌هایی را ایجاد نموده است؟ شفافیت در این مسئله می‌تواند در خصوص تصمیم‌گیری سیاست‌های کلان نظام تربیت معلم ایران، در دهه دوم تأسیس آن منجر شده و سازوکاری را برای انعطاف‌پذیری در نظام تربیت معلم ایجاد نماید.

مرور پژوهش‌های انجام گرفته، نشان‌دهنده آن است که مفهوم جنسیت در حدود و ثغور پژوهش‌های مرتبط با نظام تربیت معلم جمهوری اسلامی ایران مغفول مانده است و پژوهشی که مستقیماً با نگاهی عمیق جنسیت را مورد توجه قرار دهد، یافت نشد. در بیشتر پژوهش‌های داخلی برای مثال پژوهش Rezadad et al. (2024), Sharbatian et al. (2025), Mohammadi (2023); Alipour et al. (2023), Bahrami (2023) هم‌چون عدالت، شایستگی، رویکردهای تدریس و غیره مورد توجه بوده است. این درحالی است که شناخت و تبیین جایگاه جنسیت در نظام تربیت معلم می‌تواند بسیاری از چالش‌ها و شکاف‌های مناسبات اجتماعی و تربیتی را تسهیل نماید. هم‌چنین بخش اعظمی از پژوهش‌ها با جهت‌گیری رویکرد کمی انجام شده‌اند؛ در حالی که شناخت چالش‌ها و ظرفیت‌های تک‌جنسیتی دانشگاه برای ترسیم و طراحی الگویی جهت جذب و نگهداشت دانش‌جو معلمان و بازنگری سیاست‌های کلان نظام تربیت معلم ایران، مستلزم فهم عمیق است.

در پژوهشی Rahimi & Etedal (2021) بیان کردند که در دانشگاه‌های تک‌جنسیتی، اغلب دانشجویان در محورهای رشد فردی و اجتماعی و عملکرد تحصیلی، نمره قابل قبولی به فضای حاکم بر دانشگاه نمی‌دهند. با این حال، پژوهشگران معتقدند تحصیل در این دانشگاه توانسته است آرامش روانی والدین دانشجویان را تا حد زیادی تأمین کند. این پژوهش مبتنی بر روش کمی بود و بر اساس مؤلفه‌های از پیش تعیین شده، نگرش دانشجویان را نسبت به تفکیک جنسیت در دانشگاه مورد بررسی قرار داد. پژوهش صرفاً نگاهی آماری ارائه کرده و به تحلیل عمیق یا دیدگاه سایر ذی‌نفعان نپرداخته است.

مطالعات انجام شده در خارج از کشور مانند پژوهش Wang (2023) و Ramli et al (2024), Shah (2020) اذعان دارند که مهم‌ترین عامل شکل‌گیری مراکز آموزشی تک‌جنسیتی، ایجاد فضای مناسب برای ارتقای کیفیت کلاس‌ها و فرایند یاددهی-یادگیری زنان است. این امر می‌تواند به برابری و تساوی جنسیتی کمک کرده و حضور فعال و بارز زنان در جامعه را تسهیل کند. پژوهش‌ها همچنین خاطرنشان می‌کنند که زمینه‌های مذهبی، دینی و سنت‌های قومی، از عوامل اصلی ایجاد مراکز آموزشی تک‌جنسیتی در کشورهای اسلامی به‌شمار می‌روند. Özdere (2023) در پژوهشی با عنوان مدارس تک‌جنسیتی در مقابل مدارس مختلط اذعان داشت که مزایای مدارس همجنس شامل ظرفیت توسعه اجتماعی و ارتقای برابری جنسیتی است. با این حال، چالش‌هایی نظیر تقویت کلیشه‌های جنسیتی و محدود کردن تعاملات بین جنسیتی باید در نظر گرفت. در مقابل مراکز آموزشی مختلط تعاملات اجتماعی متنوع، دیدگاه‌های متعادل را ارائه می‌دهند. توسعه اخیر مراکز و مسئله جنسیت در آن‌ها یک مسئله سیاسی در ترکیه است.

Robinson et al. (2021) در پژوهشی با عنوان «آموزش تک‌جنسیتی در قرن بیست و یکم: مروری بر بیست سال تجربه» اذعان دارند سابقه طولانی آموزش تک‌جنسیتی در اکثر زمینه‌های آموزشی ابتدایی و متوسطه و حتی کالج‌ها وجود دارند.

اما نتایج نشان می‌دهد که ارائه آموزش تک‌جنسیتی نمی‌تواند تأثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی و یا برنامه‌های آمادگی شغلی داشته باشد.

Almatrouk (2016) در پژوهشی با عنوان «رابطه بین جداسازی جنسیتی در مدارس با عزت‌نفس، ارزش‌های معنوی و روابط با همسالان در کویت» بیان شده است که مدارس دولتی در تمام سطوح در کویت به دلیل ارزش‌های سنتی و محافظه‌کارانه، تفکیک جنسیتی شده‌اند، در حالی که چنین تفکیکی در مدارس خصوصی اعمال نمی‌شود. با این حال، در دهه گذشته مجموعه‌ای از قوانین برای اعمال تفکیک جنسیتی در دانشگاه‌های خصوصی نیز تصویب شده است. نگرانی‌ها در مورد تأثیر روانی و اجتماعی تفکیک جنسیتی بر دانش‌آموزان، موضوع بحث‌های جاری در کویت است. نتایج پژوهش نشان داد که شرکت‌کنندگانی که در مدرسه‌ای مختلط تحصیل می‌کردند، برخلاف دانش‌آموزان مدارس تفکیک‌شده، در روابط همسالان با معیارهای جنس مخالف، به‌طور قابل توجهی امتیاز بالاتری کسب کردند؛ به این معنا که آن‌ها معتقد بودند روابط خوبی با همسالان جنس مخالف دارند. پیامدهای داده‌ها بر سیاست آموزشی و همچنین اهمیت افزایش آگاهی درباره رابطه معنادار بین عزت‌نفس، ارزش‌های معنوی و روابط همسالان در کویت مورد بحث قرار گرفته است.

Aldawsari (2024) در پژوهشی با موضوع کالج‌های تک‌جنسیتی و مختلط در آموزش عالی آمریکا، به بررسی چالش‌ها و منشاء مدارس تک‌جنسیتی پرداخته شد و گزارش گردید که از نظر تاریخی، دانشگاه‌های تک‌جنسیتی در نظام آموزش عالی ایالات متحده، به‌ویژه زمانی که زنان با دسترسی محدود به فرصت‌های آموزشی مواجه بودند، نقش محوری ایفا کرده‌اند. آموزش مختلط به تدریج به عنوان رویکرد غالب پدیدار شد و منعکس‌کننده جنبش‌های اجتماعی طرفدار شمول و برابری جنسیتی بود. نتایج نشان داد که دانشجویان مؤسسات مختلط، مزایای قابل توجهی مانند آمادگی بیشتر برای محیط‌های کاری متنوع و توسعه اجتماعی برتر را کسب می‌کنند؛ با این حال، این محیط‌ها با موانعی از جمله فشار همسالان و رقابت شدید نیز همراه هستند. در مقابل، دانشجویانی که در کالج‌های تک‌جنسیتی تحصیل می‌کردند، کاهش حواس‌پرتی و تمرکز بالاتر را تجربه کردند. با مرور مطالعات پیشین در خصوص جنسیت در مراکز آموزشی، چنین استنتاج می‌شود که درک و فهم عمیق چالش‌ها و فرصت‌های مرتبط با نظام تربیت معلم تک‌جنسیتی هنوز وجود ندارد و با وضع مطلوب فاصله دارد. جزئی‌نگری، فقدان نگاه کلان و همه‌جانبه و خلاء بهره‌گیری از دیدگاه‌های ذینفعان، از مهم‌ترین دلایل این فاصله میان وضع موجود و انتظارات از نظام تربیت معلم ایران محسوب می‌شوند. کم‌توجهی به این مسئله می‌تواند زمینه‌ساز تداوم نارضایتی و ایجاد فاصله عمیق میان ذینفعان و نظام تربیت معلم شده و در درازمدت موجبات نابرابری و عدم عدالت آموزشی را فراهم آورد.

با توجه به رشد ظرفیت دانشگاه‌های فرهنگیان و اهمیت تربیت معلم در ایران، بازنگری در شیوه حضور دانشگاه‌های تک‌جنسیتی اجتناب‌ناپذیر است. بنابراین، در کنار افزایش ظرفیت کمی دانشگاه، رشد کیفی، ارتقای فرایندهای تعاملی و تضمین مسیر بالندگی دانشجو-معلم نیز ضروری است.

با این وصف، این پژوهش تلاش دارد به این پرسش‌ها پاسخ دهد:

۱. نظام تربیت معلم ایران در قامت دانشگاه تک‌جنسیتی با چه چالش‌ها و پیامدهایی روبه‌رو است؟
۲. نظام تربیت معلم ایران در قامت دانشگاه تک‌جنسیتی با چه فرصت‌ها و مزایایی همراه است؟

### روش پژوهش

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار دارد و با هدف تأمل بر دانشگاه تک‌جنسیتی در نظام تربیت معلم ایران انجام شده است. با توجه به ماهیت پدیده تک‌جنسیتی و ضرورت درک عمیق آن، از روش پدیدارشناسی استفاده گردیده است. فهم چنین پدیده‌ای و معنابخشی آن از منظر افرادی که به‌طور مستقیم تجربه آن را داشته‌اند، نیازمند بهره‌گیری از پدیدارشناسی توصیفی است. به دیگر سخن، در این پژوهش و با استفاده از رویکرد کیفی، پژوهشگر با ورود به دنیای درون ذهن مشارکت‌کنندگان و دریافت دیدگاه‌های آنان، به شناسایی و تحلیل تجربه‌های آنان پرداخته است (Williams, 2022).

در این پژوهش، با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند، پانزده نفر از اساتید و مدیرگروه‌های دانشگاه فرهنگیان استان خراسان رضوی (پردیس‌های شهید بهشتی و شهید هاشمی‌نژاد) در سال تحصیلی ۱۴۰۵-۱۴۰۴ به‌عنوان مشارکت‌کنندگان کلیدی انتخاب شدند و با آن‌ها مصاحبه عمیق انجام شد. معیارهای انتخاب شامل سابقه و تجربه تدریس در دانشگاه فرهنگیان و دانشگاه‌های مختلف، تجربه فعالیت به‌عنوان استاد کاروری در مدارس مختلف و نیز انجام فعالیت‌های پژوهشی مرتبط با موضوع پژوهش بود. برای گردآوری داده‌ها، از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. برای تدوین فرم مصاحبه، پژوهشگر با بررسی مطالعات مرتبط با محوریت جنسیت و نظام تربیت معلم، موارد لازم را استخراج نمود. مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع داده‌ها ادامه یافت؛ به این معنا که با افزایش تعداد مصاحبه‌ها، نظر جدیدی ارائه نشده و مضامین استخراج شده از سایر شرکت‌کنندگان همانند مضامین قبلی تکرار شد. با اجازه مشارکت‌کنندگان، مصاحبه‌ها ضبط شده و آن‌ها در هر زمان حق انصراف از پژوهش را داشتند. رعایت نکات اخلاقی شامل حفظ سکوت و آرامش در محل مصاحبه، محرمانه بودن مشخصات، پاک شدن فایل‌ها در صورت تمایل مشارکت‌کنندگان و اطلاع‌رسانی نتایج کلی پژوهش به آنان بود. مصاحبه‌ها که به طور متوسط حدود شصت دقیقه در محل خارج از دانشگاه فرهنگیان به طول انجامید، با استفاده از ضبط صوت ثبت و سپس مکتوب شدند. جدول شماره یک مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش را نشان می‌دهد.

### جدول ۱

مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	سابقه	جنسیت	تحصیلات	سمت تخصصی	سابقه درس کاروری (سال)
۱	۲۷	مرد	دکتری تخصصی	استاد تخصصی	۱۲
۲	۱۸	مرد	دکتری تخصصی	استاد تخصصی	۱۰
۳	۲۸	مرد	دکتری تخصصی	مدیرگروه	۱۱
۴	۲۴	زن	دکتری تخصصی	استاد تخصصی	۱۲
۵	۱۴	زن	کارشناسی ارشد	استاد تخصصی	۱۰
۶	۱۹	مرد	دکتری تخصصی	مدیرگروه	۱۱
۷	۲۲	مرد	دکتری تخصصی	استاد تخصصی	۱۲
۸	۲۶	زن	دکتری تخصصی	مدیرگروه	۱۰
۹	۲۹	مرد	دکتری تخصصی	استاد تخصصی	۵
۱۰	۱۶	مرد	دکتری تخصصی	استاد تخصصی	۷
۱۱	۱۹	مرد	کارشناسی ارشد	استاد تخصصی	۱۰
۱۲	۲۷	زن	دکتری تخصصی	استاد تخصصی	۷
۱۳	۳۲	زن	دکتری تخصصی	مدیرگروه	۱۲
۱۴	۱۰	مرد	کارشناسی ارشد	استاد تخصصی	۱۰
۱۵	۱۹	زن	دکتری تخصصی	مدیرگروه	۸

در برخی موارد، مصاحبه‌ها بیش از یک جلسه ادامه یافت. برای تحلیل مصاحبه‌ها از روش کدگذاری تحلیل مضمون<sup>۱</sup> استفاده شد که شامل دو مرحله کدگذاری باز و کدگذاری محوری بود. در مرحله نخست، نکات کلیدی هر مصاحبه شناسایی و استخراج شدند و در مرحله بعد، با توجه به مضامین مشترک، مفاهیم تحت مقوله‌های مشخص دسته‌بندی گردیدند. علاوه بر این، اعتباربخشی نتایج با اتکاء به معیارهای چهارگانه (Lincoln and Guba (1985) شامل باورپذیری، انتقال‌پذیری، اعتمادپذیری و تأییدپذیری - توسط گروهی از هم‌تایان با تجربه در انجام پژوهش‌ها و در حوزه نظام تربیت معلم تأمین شد. برای واریسی مجدد یافته‌ها، موارد استخراج‌شده از هر مصاحبه در اختیار خود فرد مصاحبه‌شونده قرار گرفت و مشارکت‌کنندگان آن‌ها را بررسی و تأیید کردند؛ این فرآیند به‌عنوان معیاری برای صحت و تأیید یافته‌های پژوهش محسوب شد. جدول (۲) نمونه‌ای از کدگذاری مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان را نشان می‌دهد.

## جدول ۲

نمونه‌ای از کدگذاری در فرایند پژوهش<sup>۲</sup>

کد	متن مستخرج مصاحبه	زیرمؤلفه	مؤلفه	بعد
۷	امروزه دانشجومعلمان ما با دانشجویان سایر دانشگاه‌ها از منظر پذیرش جنس مخالف و هویتی مشکل دارند.	تفاوت هویتی دانشجویان		
۵	نیاز داریم که معلم پیوند دهنده افراد جامعه باشند نه نقطه فصل و جداپذیری.	پیوند جامعه‌پذیری در مقابل فصل و جدایی		
۶	دغدغه‌مون شده ck و pck در حالی که خود شخصیت معلم ما هنوز ساخته و پرداخته متناسب با جامعه نیست.	عدم توجه به شخصیت معلم	عدم امکان جامعه‌پذیری مطلوب	
۹	دانشجوی من، نقشش در جامعه مشخص شده، اما هویت مطلوبی هنوز پیدا نکرده.	نقش معلم در مقابل جامعه‌پذیری		
۱۱	این مسیر و طریقت دانشگاه، جفا در حق جامعه است.	عدم مطلوبیت مسیر دانشگاه		بعد اجتماعی
۱۵	معلم یک عنصر اجتماعی است. نباید مبنای عمل رو در دانشگاه از دست بدیم.	توجه به بعد اجتماعی معلم		
۵	نیازمند چرخش جهت‌گیری دانشگاه به عنوان نقطه اتصال جامعه‌پذیری هستیم.	دانشگاه به عنوان نقطه عطف جامعه‌پذیری		
۶	مواجهه دانشجو معلمان با دیگر همکاران زبینه نیست.	خلاء مواجهه مطلوب		ضعف در ارتباطات و تعاملات
۱	بچه‌های ما امروزه نمیتوانند یک ارتباط سازنده داشته باشند.	عدم ارتباط سازنده		
۹	استخدام واژگان و نوع مواجهه دانشجومعلمان نیازمند بازنگری است.	ضعف مهارت کلامی مطلوب		
۷	جالیه حتی در مواجهه با دانش آموز دختر؛ بچه‌های ما مشکل دارند.	عدم ارتباط با دانش آموز		

## 2 Thematic analysis

<sup>۲</sup> قابل ذکر است که به جهت طولانی نشدن پژوهش، قسمتی از کدها درج شده است.

ضعف ساختاری تعاملات	ما نتوانستیم در این دهه، ساختار مطلوبی برای ارتباط بچه‌ها با اجتماع ایجاد کنیم.	۱۳
ضعف در درک متقابل	درکی از جنس مخالف نیست. شاید عنوان کنید که دانشگاه تمام جامعه نیست. کاملاً صحیح. اما دانشگاه محل ارتباط و درک متقابل هست.	۲
حرکت به سوی فهم و درک	ما نیازمند تعدیل در پردیس‌ها و مراکز و حرکت به سوی اجتماع‌های دانشجویی گسترده با هدف درک متقابل هستیم.	۱۵
خلاء فهم جنس مقابل	متأسفانه فهم و درک مناسبی نیست. کارگاه‌ها هم در پردیس‌ها تک‌جنسیتی است عمدتاً.	۹
عدم آمادگی لازم از درک متقابل	دانشجوی من معلم فرداست، پدر و یا مادر فرداست... چه محیطی قرار اون رو آماده کنه برای تقابل و رویایی با جنس مخالفش؟ آیا دانشگاه از محیط کوچه خیابان مناسبت‌تر نیست؟	۵
عدم شناخت کافی	یک نگاهی به طلاق‌های درون همین بچه‌ها نشون می‌ده؛ که درک و فهمی از وضعیت همدیگر صورت نگرفته! و شاید مشکل ما هستیم.	۱۲

برای اعتباربخشی به مقوله‌های کشف شده؛ نتایج در اختیار سه نفر از متخصصان موضوعی ( هیئت علمی رشته جامعه‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه و درجه حداقل دانشیار علوم تربیتی) قرار گرفت و پس از گردآوری و بررسی نظرات، روایی محتوایی بر اساس داورى تخصصی تأیید شد. برای ارزیابی فرآیند کدگذاری، از یک کدگذار دوم در بیست و پنج درصد از موارد استفاده شد و میزان هم‌خوانی بین کدگذاری‌ها ۸۳ درصد به دست آمد.

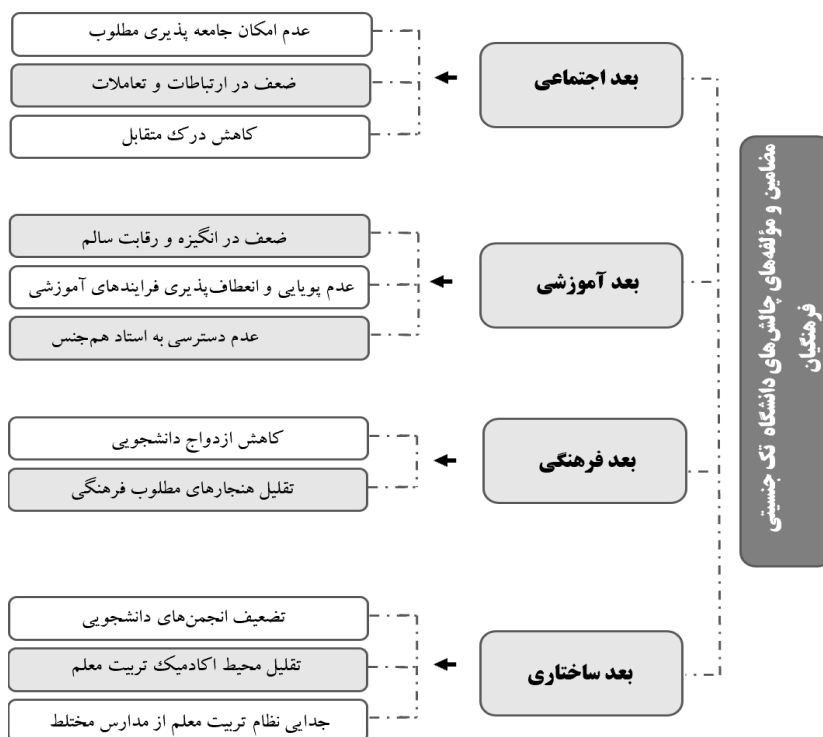
### یافته‌های پژوهش

#### پرسش نخست: نظام تربیت معلم ایران در قامت دانشگاه تک‌جنسیتی با چه چالش‌ها و پیامدهایی روبه‌رو می‌باشد؟

برای پاسخ دادن به این پرسش از تجارب متخصصان و مدیر گروه‌های نظام تربیت معلم ایران به عنوان مشارکت‌کنندگان پژوهش بهره گرفته شد. فرآیند تحلیل داده‌ها با کدگذاری باز آغاز شد که طی آن ۲۱۷ کد اولیه مستقیماً از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته استخراج گردید. سپس در مرحله کدگذاری محوری، این کدها از طریق بازبینی مکرر و مقایسه‌ای مداوم، بر اساس تشابهات مفهومی و ارتباطات درونی، در قالب ۵۶ کد متمرکز سازماندهی شدند. در نهایت، در فرآیند کدگذاری گزینشی و با عبور از سطوح انتزاع، این مفاهیم در یک الگوی نهایی تلفیق و دسته‌بندی شدند که حاصل آن استخراج ۴ بعد اصلی و ۱۱ مؤلفه زیربنایی بود. کل این مسیر با استفاده از راهبرد تحلیل مضمون و با رعایت اصول اعتبارسنجی همچون بازبینی توسط همکاران، به انجام رسید.

## شکل ۱

مضامین و مؤلفه‌های چالش‌های دانشگاه تک‌جنسیتی فرهنگیان از منظر متخصصان



## ۱- بعد اجتماعی

با توجه به برنامه‌ریزی‌های کلان و خرد برای تأمین نیروی معلمان از مسیر اصلی آن، یعنی دانشگاه فرهنگیان، شواهد نشان می‌دهد که خروجی دانشجوی معلمان و ورود آنان به مدارس در زمینه هویت اجتماعی معلم دچار برخی نارسایی‌ها است (Jalali et al., 2023). دانشجوی معلمان به دلیل گذراندن چهار سال تحصیل در دانشگاه‌های تک‌جنسیتی و محدودیت تجربه تعاملات دانشجوی-دانشجو یا استاد-دانشجو غیرهم‌جنس، عمدتاً از مهارت‌های کلامی مطلوب برخوردار نیستند (Zakeri, 2023). این وضعیت باعث می‌شود که دانشجوی معلمان در فرآیند اجتماعی شدن با چالش مواجه شوند و پس از ورود به مدارس نیز در تعاملات و ارتباطات حرفه‌ای خود با کشمکش روبه‌رو شوند.

در این خصوص کد (۱۱) بیان دارد: "کلاس‌های درس ما در دانشگاه فرهنگیان عمدتاً به مسائل نظری می‌پردازد؛ این نکته از زاویه آموزش مطرح نیست، بلکه مربوط به محیط آکادمیک است. واژه «دانشگاه» مستلزم وجود یک جامعه واقعی است، نه یک محیط تک‌جنسیتی. دانشجوی من که فردا نو معلم خواهد شد، پیش از معلم بودن، یک انسان است و انسان موجودی اجتماعی است. او نباید در خلاء یا محیطی شبیه آکواریوم رشد کند؛ زیرا در چنین شرایطی فرآیند رشد اجتماعی و جامعه‌پذیری عملاً رخ نمی‌دهد."

از سوی دیگر دانشگاه فرهنگیان، پردیس‌های خود را در هر مرکز استان به دو پردیس مجزا و تک‌جنسیتی معطوف کرده است. همین ویژگی خاص و موقعیت جغرافیایی عاملی است که در جشنواره‌های دانشجویی و تمامی محیط‌های دانشجویی، فصل و جداپذیری دانشجوی معلمان در نظر گرفته شود. این رخداد موجب شده که مهارت‌های ارتباطی دانشجویان به شدت مورد انتقاد اساتید قرار گیرد. کد (۳) در این خصوص بیان دارد: "من هر ترم در هر دو پردیس دانشگاه فرهنگیان دانشجوی دارم و همچنین در

دانشگاه دولتی ... که در آن هر دو جنسیت در کلاس حضور دارند، تدریس می‌کنم. تفاوت محیط اجتماعی کلاس‌ها کاملاً مشهود است. حتی در دانشگاه فرهنگیان، استفاده از واژگان، حرکات و رفتار دانشجویان در برخی موارد ناپخته و غیرپیشرفته به نظر می‌رسد."

دانشگاه محور توسعه و رشد فردی و اجتماعی محسوب می‌شود. جامعه‌پذیری به عنوان آرمان و توسعه مهارت‌ها و اشتغال‌پذیری مأموریت دانشگاه است. دانشگاه فرهنگیان نیز به موجب توافق وزارت علوم و وزارت آموزش و پرورش متعهد به تأمین و تربیت معلمان آینده است. به همین جهت، تمرکز آن بر رشد و بهبود مهارت‌های حرفه‌ای معلمی در بدو خدمت است، تا از این منظر جامعه را به سوی تعالی خویش رهنمود سازد. بنابراین، هرگونه خلاء در هویت و منش معلمی دانشجویان می‌تواند در آینده، نظام تعلیم و تربیت را با چالش‌هایی مواجه نماید. برای مثال، کد (۹) اذعان کرد: "برخی دانشجویان گاه دارای ضعف‌های رفتاری هستند؛ برای مثال، در تعامل با همسالان خود بعضاً از الفاظ نامناسب استفاده می‌کنند. معاشرت‌های دوستانه باعث شده است که حتی نسبت به زبان معیار نیز بی‌اعتنا باشند. این مسئله مرا به یاد گفته برخی همکاران می‌اندازد که در دانشگاه فرهنگیان، انگار فقط سردر مدرسه را عوض کرده‌اند، اما دانشجویان همان دانش‌آموزان سابق و محیط همان مدرسه باقی مانده است، بدون هیچ توسعه حرفه‌ای و رفتاری."

کاهش درک متقابل در نظام دانشگاه‌های تک‌جنسیتی موضوعی است که می‌تواند تأثیرات منفی قابل توجهی بر فضای آموزشی و توسعه فردی دانشجویان داشته باشد. در این نوع دانشگاه‌ها، فرصت تعامل و گفتگوی مستقیم بین دانشجویان زن و مرد محدود می‌شود، که این موضوع ممکن است منجر به کاهش مهارت‌های ارتباطی، افزایش سوگیری‌ها و پیش‌فرض‌های نادرست نسبت به جنس مخالف گردد. همچنین، عدم حضور فعال در محیط‌های مختلط می‌تواند مانع از درک جامع و واقع‌بینانه تفاوت‌های فردی شود و در نتیجه، دانشجویان ممکن است ارتباطات حرفه‌ای و اجتماعی خود را محدودتر ببینند و نتوانند به راحتی تفاوت‌ها و شباهت‌های خود را در محیط‌های مختلف درک کنند. مشارکت‌کننده (۱۵) بیان کرد: "برخی از دانشجویان در دوران دانشگاه ازدواج می‌کنند و این تجربه شیرین در محیط دانشگاه پررنگ‌تر می‌شود. با این حال، برخی از همین دانشجویان اذعان دارند که درک درستی از جنس مخالف خود نداشتند و این موضوع موجب بروز سوءتفاهم‌های متعدد برای آن‌ها شده است."

عدم تعامل کافی با افراد متفاوت، احتمال سوءتفاهم و برداشت نادرست را افزایش می‌دهد و ممکن است منجر به تبعیض‌های جنسی شود. این موضوع در آینده، در محیط‌های کاری و اجتماعی در مدرسه، می‌تواند موانع جدی بر سر راه همکاری مؤثر گروهی باشد. مشارکت‌کننده (۴) در این خصوص بیان دارد: "بسیاری از دانشجویانی که فارغ‌التحصیل می‌شوند، عمدتاً دوباره در مدارس و در مقطع کارشناسی ارشد با آن‌ها مواجه می‌شویم. زمانی که خودشان را با فضای کارشناسی و محیط دانشگاه فرهنگیان مقایسه می‌کنند، به‌وضوح اظهار می‌کنند که از نظر اجتماعی عقب مانده‌اند و در آغاز قادر به ایجاد ارتباطی سازنده و مؤثر نیستند."

## ۲- بعد آموزشی

در دانشگاه‌های مأموریت‌محور مانند نظام تربیت معلم، موضوع تک‌جنسیتی بودن می‌تواند تأثیرات قابل توجهی بر انگیزه و ایجاد فضای رقابتی سالم داشته باشد. این نوع دانشگاه‌ها با رویکرد مشخصی بر تربیت تخصصی در حوزه‌های خاص تمرکز دارند، اما محدودیت در تعاملات می‌تواند موجب کاهش انگیزه دانشجویان برای رقابت و دستیابی به بهترین عملکرد شود. در چنین محیط‌هایی، نبود تنوع جنسیتی و فرصت‌های تعامل مستقیم و مؤثر میان دانشجویان، ممکن است حس رقابت سالم و انگیزه برای پیشرفت را کاهش دهد، زیرا بخشی از انگیزه افراد از تعامل، مقابله و همکاری با افراد متفاوت ناشی می‌شود که این امکان در محیط‌های تک‌جنسیتی کمتر فراهم است. مشارکت‌کننده (۱) اشاره کرد: "من تجربه زیادی در سایر دانشگاه‌ها دارم. یکی از مغفول‌ترین مسائل در دانشگاه فرهنگیان، نبود انگیزه کافی دانشجو است. اگر مسائلی نظیر تضمین شغلی را کنار بگذاریم، فضا و محیط، سراسیمگی است که دانشجو را به سوی منفعل بودن سوق داده است."

این وضعیت در درازمدت می‌تواند منجر به کاهش کیفیت تربیت و کم شدن جذابیت محیط آموزشی گردد. مشارکت‌کننده (۹) بیان کرد: "کافی است نگاهی به کلاس‌های درس بیندازیم؛ یکدستی و سکوت در فضا موج می‌زند و برخی دانشجویان تمایل چندانی به مشارکت ندارند. این محیط یکدست، که گاه دچار کلیشه‌های قومیتی نیز می‌شود، کمتر از پوسته محدود خود فراتر رفته است و بیشتر دانشجویان در این فضا صرفاً به فکر قبولی در درس‌ها هستند."

محیط آکادمیک دانشگاه، باید یک محیط سیال و زنده باشد. پویایی و نشاط در کلاس‌های دانشگاه نقش مهمی در ارتقاء کیفیت فرآیند یادگیری و ایجاد فضای آموزشی مؤثر دارند. زمانی که کلاس‌ها، فعال و سرزنده باشند، دانشجویان احساس انگیزه و علاقه بیشتری برای مشارکت در بحث‌ها، فعالیت‌های گروهی و تبادل نظر می‌کنند. همچنین موجب برقراری روابط مؤثر بین استاد و دانشجو می‌شود و فضایی دوستانه و انگیزشی ایجاد می‌کند که اثر مثبتی بر رضایت و موفقیت تحصیلی دارد. کد (۵) بیان کرد: "باید اذعان کرد که گاهی خمودگی در دانشگاه فرهنگیان به چشم می‌خورد. دانشجویان با اکراه در کلاس‌های درس حاضر می‌شوند و عملاً نسبت به تمامی فرایندهای کلاس و محیط دانشگاهی بی‌تفاوت‌اند. من در دانشگاه دولتی وزارت علوم که در مجاورت همین دانشگاه است نیز تدریس دارم و تفاوت میان پویایی و سرزندگی آنجا و خمودگی اینجا برایم قابل توجه و آزاردهنده است. این وضعیت گاهی حتی موجب کاهش کیفیت ارتباط ما با دانشجویان و محدود شدن تعاملات شده است."

در یک محیط دانشگاهی تک‌جنسیتی، میزان پویایی و انعطاف‌پذیری در کلاس‌ها می‌تواند محدود شود. این نوع محیط غالباً بر روش‌های تدریس سنتی و ثابت تمرکز دارد که امکان تغییر یا سازگاری با نیازهای متنوع دانشجویان را ندارد. عدم تنوع در تعاملات و نبود فرصت برای بهره‌گیری از تشکلهای دانشجویی، فضای دانشگاه را متوقف و یکنواخت می‌کند. مشارکت‌کننده (۶) بیان دارد: "نباید مسیر اشتباه نشان داد؛ گاهی دانشجویان احساس می‌کند که در شرایط عادی قرار ندارد. برای نمونه، دانشجوی من در همایش دانشگاه مجاور فعالیت می‌کند و حتی در کارگاه‌های آن دانشگاه نیز شرکت می‌نماید، پس چرا فضای دانشگاه خود او باید محدودتر باشد؟"

### ۳- بعد فرهنگی

دانشگاه‌ها و آموزش عالی نقش بسیار مهم و پررنگی در شکل‌گیری و تقویت روابط عاطفی و اجتماعی میان جوانان و در نتیجه در روند ازدواج دارند. از آنجایی که دانشجویان بخش عمده‌ای از سنین جوانی خود را در محیط‌های دانشگاه سپری می‌کنند، این فضاها به عنوان یکی از مهم‌ترین مکان‌های فرصت‌ساز برای آشنایی و ایجاد روابط نزدیک میان افراد نقش ایفا می‌کنند. در واقع، دانشگاه‌ها نه تنها محلی برای کسب علم و دانش هستند، بلکه بستر مناسبی برای تعاملات اجتماعی، معرفی فرصت‌های ازدواج و شکل‌گیری روابط پایدار نیز محسوب می‌شوند. دانشگاه‌ها با فراهم کردن آموزش‌های مربوط به خانواده، مهارت‌های ارتباط و شناخت صحیح از روابط، نقش پیشگیرانه و آموزشی در فرآیند ازدواج دارند. این آموزش‌ها می‌توانند جوانان را برای تشکیل خانواده‌ای پایدار و سالم آماده کنند و در کاهش اختلافات و مشکلات زمانی که وارد مرحله جدید زندگی می‌شوند، مؤثر باشند. بنابراین، آموزش‌های دانشگاهی و فضای تحصیلی می‌تواند به شکل‌دهی نگرش‌های مثبت نسبت به ازدواج و ایجاد پایه‌های مستحکم برای روابط زناشویی کمک کند.

وقتی دانشجویان در یک فضای تک‌جنسیتی قرار می‌گیرند، امکان برقراری روابط رسمی یا حتی آشنایی‌های اولیه کاهش می‌یابد، بنابراین احتمال تشکیل خانواده و ازدواج در این محیط‌ها به همان میزان کاهش پیدا می‌کند. این وضعیت می‌تواند در طول زمان، بر روند کلی ازدواج‌های دانشجویی تأثیر منفی بگذارد و آمار مربوطه را پایین بیاورد. مشارکت‌کننده (۹) در بیان دارد: "جامعه ما در مسیر پیر شدن قرار دارد و مسائل مختلف، از جمله مشکلات اقتصادی، به عنوان موانعی برای ازدواج جوانان مطرح هستند. در این زمینه، توجه به تسهیل ازدواج جوانان که مقام معظم رهبری نیز بر آن تأکید داشته‌اند، در کنار نظام تربیت معلم تک‌جنسیتی، نشان‌دهنده یک تعارض عمیق است. بسیاری از دانشجویان معلمان شغل و وضعیت سربازی آن‌ها مشخص است و هر دو جنس دارای پیش‌زمینه فرهنگی و درک مناسبی از یکدیگر هستند، اما دیوارکشی بین دو پردیس و فاصله‌گذاری اجتماعی

موجب شده است که این دانشجویان کمتر به ازدواج فکر کنند. به نظر می‌رسد که فراهم شدن شرایط اختلاط دانشجویان، مشابه سایر دانشگاه‌ها، می‌تواند به‌طور قابل توجهی میزان ازدواج دانشجویی را افزایش دهد و در عین حال دغدغه‌های اخلاقی که منجر به جداسازی شده است، کاهش یابد.<sup>۱۱</sup> در نتیجه، می‌توان نتیجه گرفت که ساختار آموزشی و نوع محیط دانشگاهی نقش مهمی در شکل‌گیری و افزایش یا کاهش آمار ازدواج دانشجویی دارد و دانشگاه‌های تک‌جنسیتی، به دلیل کمبود فرصت‌های تعامل، غالباً منجر به کاهش این آمار می‌گردند.

ترویج کلیشه‌ها و تعصبات جنسیتی یکی از آسیب‌های مهم محیط‌های تک‌جنسیتی است، زیرا نبود تعامل مستقیم و مستمر میان دو جنس می‌تواند نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی دانشجویان را تحت تأثیر منفی قرار دهد. در چنین محیط‌هایی، هنجارها و باورهای نادرست درباره ویژگی‌ها، توانمندی‌ها، نقش‌ها و انتظارات هر جنس شکل می‌گیرد که غالباً مبتنی بر تعصبات و تصورات کلیشه‌ای است. عدم مواجهه با افراد متفاوت سبب می‌شود این کلیشه‌ها و تعصبات بدون پایه واقعی و تجربی تثبیت شوند و دانشجویان فرصت نقد و اصلاح این تصورات نادرست را پیدا نکنند. در نتیجه، نگاه تعصبی نسبت به جنس مقابل در ذهن آن‌ها تثبیت می‌شود و این نگرش‌ها در آینده می‌تواند روابط فردی، خانوادگی و حتی ساختارهای اجتماعی گسترده‌تر را تحت تأثیر قرار دهد، ایجاد فاصله، نابرابری و گاه تبعیض کند. چنین تعصباتی نه تنها در روابط فردی، بلکه در فرآیندهای تصمیم‌گیری، فرصت‌های شغلی و مشارکت‌های اجتماعی اثرگذار است. در نهایت، ترویج کلیشه‌ها و تعصبات جنسیتی مانع از شکل‌گیری جامعه‌ای برابر، متنوع و مبتنی بر احترام متقابل می‌شود و می‌تواند در بلندمدت بر انسجام اجتماعی و توسعه فرهنگی کشور اثرات منفی داشته باشد.

مشارکت‌کننده (۱۱) بیان کرد: "بچه‌های اینجا عمدتاً از شهرستان‌های اطراف و همچنین برخی از رشته‌ها از شهرهای دور با فرهنگ‌ها و پیش‌زمینه‌های متفاوت آمده‌اند. آنچه در بین همه دانشجویان مشترک است، تصورات ریشه‌ای و گاه ناپخته‌ای است که با خود به دانشگاه می‌آورند. اگر قرار است این دانشجویی من فردا در فلان روستا جلوی کودک همسری را بگیرد و جلوی ترک تحصیل دختران به دلیل ازدواج زود هنگام را بگیرد، ابتدا باید خودش تصورات منطقی و عقلانی را کسب کند و فرهنگ و درک مناسبی از جنس مخالف داشته باشد. امروزه دشمن روی موضوع جنسیت و زن‌حساسیت ایجاد کرده و نباید سهل‌انگاری یا کم‌اندیشی ما نسبت به این مسئله رخ دهد. اگر قرار است نومعلم من پرچم‌دار تحول فرهنگی و اجتماعی باشد، باید خود آموزش و تعامل مناسب، منطقی و در شأن جامعه اسلامی را دریافت کرده باشد."<sup>۱۲</sup>

#### ۴- بعد ساختاری

دانشگاه‌های تک‌جنسیتی به دلیل محدود کردن تعاملات میان فردی و افزایش فاصله‌های فرهنگی و اجتماعی، ممکن است فرآیند شکل‌گیری و فعالیت‌های انجمن‌ها و تشکل‌های دانشجویی را تضعیف کنند. در چنین محیط‌هایی، ساختارهای فرهنگی و اجتماعی محدود فرصت‌های تعامل میان دانشجویان را کاهش می‌دهد و فعالیت در گروه‌های داوطلبانه و جمعی محدود می‌شود، زیرا بسیاری از این فعالیت‌ها نیازمند همکاری و ارتباط مستقیم با گروه‌های متنوع هستند. کمبود تعامل میان دانشجویان دو جنس، منجر به کاهش همبستگی اجتماعی و احساس تعلق به جمع می‌شود و انگیزه و توانایی دانشجویان در تشکیل و ادامه فعالیت‌های جمعی، مانند انجمن‌ها و اتحادیه‌ها، را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ در نتیجه، اثربخشی فعالیت‌های دانشجویی و نمایندگی مطالبات افشار مختلف کاهش می‌یابد. علاوه بر این، نبود تعامل میان‌نسلی و میان‌جنسیتی، زمینه را برای تقویت کلیشه‌ها و نگرش‌های نادرست نسبت به اهمیت فعالیت‌های جمعی فراهم می‌کند. این ساختارهای محدود، نه تنها مانع توسعه فرهنگ مشارکت و سازمان‌یابی در دانشگاه می‌شوند، بلکه چالش‌های فرهنگی و اجتماعی در آینده را نیز تشدید می‌کنند. به‌طور کلی، فقدان فضای مناسب برای فعالیت‌های گروهی و تعامل‌های چندجنسیتی، بر پویایی و کارایی تشکل‌های دانشجویی اثر منفی دارد و ممکن است در درازمدت موجب کاهش مشارکت‌پذیری و اثربخشی این نهادهای فرهنگی و اجتماعی شود.

نکته حائز اهمیت دیگر در این بعد، تقلیل محیط آکادمیک تربیت معلم است. بسیاری از دانشجویان معلمان اذعان داشتند که پس از پذیرش در دانشگاه فرهنگیان، دچار شوک شده و گویی مسیری رو به عقب را پیموده‌اند. به بیان دیگر، لفظ "دانشجو" و مقام

"دانشگاه" را لمس و مشاهده نکرده‌اند. وجود چالش‌ها و ضعف‌ها در حوزه امور آموزشی و دانشجویی منجر به شکل‌گیری فضای نسبتاً متفاوتی شده است. این چالش ساختاری، خلاءای را در دانشجومعلمان پدید آورده که بعضاً اکثر آنان به دنبال تجربه دانشگاه واقعی در تحصیلات تکمیلی خود می‌گردند. مشارکت‌کننده (۷) بیان دارد: "نمی‌توان دانشجویان سال نخست را با دانشجویان سال سوم و چهارم مقایسه کرد؛ آن شور و هیجان اولیه چگونه خاموش می‌شود! دلایل متعددی در این زمینه وجود دارد و مشکلات بی‌شماری در پشت پرده نهفته است، اما ضعف‌های ساختاری دانشگاه و به تبع آن فاصله گرفتن از دانشگاه‌های معیار وزارت علوم، از مهم‌ترین عوامل محسوب می‌شوند؛ پازلی که با محوریت تک‌جنسیتی بودن تکمیل شده است. گاهی دانشجویان ما با حسرت به دانشگاه‌های مجاور نگاه می‌کنند و این حسرت به نوعی به میراث دانشگاه فرهنگیان تبدیل شده است؛ عقده‌ای که بسیاری از آن‌ها سعی می‌کنند با حضور در دانشگاه‌های سطح بالا در مقطع کارشناسی ارشد جبران کنند، در حالی که فرصت تجربه مقطع کارشناسی دیگر باز نمی‌گردد."

باید توجه داشت که آنچه دانشگاه فرهنگیان را از سایر دانشگاه‌ها متمایز می‌سازد و به فرموده مقام معظم رهبری «شاهراه کلیدی نظام تربیت‌معلم» به‌شمار می‌آید، اقتضا می‌کند این دانشگاه نسبت به واقعیت‌های میدان عمل و فضای واقعی مدارس غفلت نورد و بی‌اعتنا نباشد. شواهد نشان می‌دهد که بسیاری از دانشجومعلمان، هنگام مواجهه با مدرسه به‌صورت رسمی و در قامت نومعلم، به‌ویژه در حوزه اخلاق حرفه‌ای و رفتار، با چالش‌هایی روبه‌رو می‌شوند. به بیان دیگر، آنان در برقراری ارتباط مؤثر و کارآمد با دانش‌آموزان غیرهمجنس، همکاران و مدیران مدرسه با دشواری مواجه‌اند. این مسئله عمدتاً ناشی از خلأهای موجود در فرایندها و تجربه‌های آموزشی کلاس‌های نظام تربیت‌معلم است. مشاکت‌کننده (۱۳) در این خصوص بیان دارد: "شگفت‌آور است که بیش از ۷۰ درصد خروجی دانشگاه فرهنگیان در مدارس مختلط به تدریس مشغول خواهند شد؛ به‌ویژه معلمانی که باید در مدرسه بیتوته کنند و با دانش‌آموزان دختر در بازه سنی هفت تا دوازده سال تعامل داشته باشند؛ دانش‌آموزانی که در برخی مناطق روستایی، پدیده ازدواج زودهنگام درباره آنان مطرح است. پرسش اساسی این است که دانشگاه تا چه اندازه دانشجویان را برای مواجهه با چنین واقعیت‌هایی آماده کرده است؟ حتی اگر واحدهایی مانند آموزش چندپایه ارائه شده باشد، تمرکز آن‌ها عمدتاً بر روش‌های تدریس مؤثر بوده است، نه بر ابعاد اجتماعی کلاس درس. این در حالی است که مهارت‌هایی چون نوع تعامل با دانش‌آموزان، ارتباط با اولیای مادر، و همکاری حرفه‌ای با همکاران زن و مرد کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در عمل، دانشجویان در فضایی محدود محصور شده‌اند و این تصور شکل گرفته که چنین رویکردی به پرورش حرفه‌ای آنان می‌انجامد؛ در حالی که این نوع زیست‌تصنعی در دانشگاه، فاصله‌ای معنادار با واقعیت‌های مدارس و جامعه دارد."

## پرسش دوم: نظام تربیت‌معلم ایران در قامت دانشگاه تک‌جنسیتی با چه فرصت‌ها و مزایایی روبه‌رو می‌باشد؟

برای پاسخ دادن به این پرسش از تجارب متخصصان و مدیرگروه‌های نظام تربیت معلم ایران به عنوان مشارکت‌کنندگان پژوهش بهره گرفته شد. فرآیند تحلیل داده‌ها با کدگذاری باز آغاز شد که طی آن ۹۸ کد اولیه مستقیماً از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته استخراج گردید. سپس، در مرحله کدگذاری محوری، این کدها از طریق بازبینی مکرر و مقایسه‌ای مداوم، بر اساس تشابهات مفهومی و ارتباطات درونی، در قالب ۲۷ کد متمرکز سازماندهی شدند. در نهایت، در فرآیند کدگذاری گزینشی و با عبور از سطوح انتزاع، این مفاهیم در یک الگوی نهایی تلفیق و دسته‌بندی شدند که حاصل آن استخراج ۲ بعد اصلی و ۵ مؤلفه زیربنایی بود. کل این مسیر با استفاده از راهبرد تحلیل مضمون و با رعایت اصول اعتبارسنجی همچون بازبینی توسط همکاران، به انجام رسید.

جدول ۳

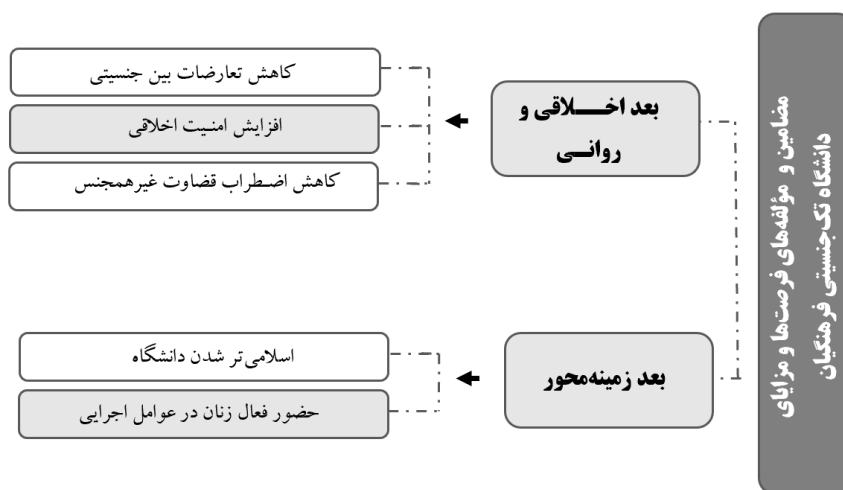
نمونه‌ای از کدگذاری در رابطه با سؤال دوم پژوهش

کد	متن مستخرج مصاحبه	زیرمؤلفه	مؤلفه	بعد
۷	بارها مشاهده کردم که دانشجوی من راحت‌تر بوده، به ویژه در پردیس خواهران، بچه‌ها تحت فشارهای جنسیتی قرار نمی‌گیرند و خودشون هستند.	کاهش فشارهای هنجاری و کلیشه‌های جنسیتی	کاهش تعارضات بین جنسیتی	بعد اخلاقی و روانی
۵	جوشش و قلیان عواطف، اوجش در بازه ۱۸ تا ۲۲ رخ می‌دهد، همینطور که جوشش دارد، به همان مقدار هم فروکش می‌کند. بعضاً بچه‌های ما آسیب کمتری از لحاظ عاطفی می‌خورند و سالم‌ترند.	کاهش تنش‌های عاطفی و عاشقانه		
۶	هرچند دانشگاه دارای ضوابط و مقررات مشخصی است، اما در چنین فضایی، نگاه‌های سنگین از سوی دانشجویان مرد و حتی برخی استادان و کارکنان مرد متوجه دانشجویان دختر نمی‌شود.	کاهش آزار و اذیت‌های جنسیتی کلامی		
۹	نگاهی به حراست دیگر دانشگاه‌ها ببیندازید، چقدر پرونده مزاحمت‌ها، چقدر رفتارهای سو جنسی، چقدر بیراهه برای دانشجویان. حداقل این انفکاک، در نظام تربیت معلم مفید واقع شده است.	کاهش آزار و اذیت‌های جنسیتی غیر غیر کلامی		
۱	حضور همسالان غیرهمجنس موجب می‌شود دانشجوی در رفتار و پوشش خود ملاحظه بیشتری داشته باشد و به اصطلاح دچار کم‌اعتباری نشود؛ به همین دلیل، در مقایسه با برخی محیط‌های دیگر، در کیف دانشجویان معلمان به مراتب کمتر لوازم آرایشی مشاهده می‌شود.	تقلیل خودنمایی‌های هیجانی		
۶	شاید در نگاه اول دانشجویان کمی مقاومت کنند و بهانه‌تراشی کنند، اما در دلشان راضی هستند. به ویژه در دانشجویان خانم این رضایت و تعلق شدیدتر است.	احساس تعلق و پذیرش	افزایش امنیت اخلاقی	بعد اخلاقی و روانی
۱	کاهش نظارت‌ها و نگرانی، نبود دانشجویان و بعضاً کادر غیرهمجنس، فضایی آکنده و شخصی‌سازی شده با زندگی زنانه، به شدت در نگاه برخی دانشجویان احساس امنیت پدید می‌آورد.	حس امنیت دانشجوی		
۹	یکی از رغبت‌های والدین نسبت به دانشگاه فرهنگیان به ویژه در دانشجویان خوابگاهی، همین مسئله تک‌جنسیتی است. دغدغه والدین به مراتب کمتر است.	آرامش والدین و خانواده دانشجوی		
۲	برخی دانشجویان از دشواری برقراری ارتباط مؤثر با استادان غیرهمجنس سخن می‌گویند و معتقدند در موضوعات مرتبط با جنسیت، سطح همراهی و حمایت کاهش می‌یابد؛ وضعیتی که می‌تواند ناشی از شکل‌گیری نگرش‌های نابرابر و سلسله‌مراتبی باشد	قضاوت جنسیتی اساتید	کاهش اضطراب قضاوت غیرهمجنس	بعد اخلاقی و روانی
۱۵	ترس از خندیدن و تمسخر دیگر دانشجویان، به‌ویژه دانشجویان پسر، موجب می‌شود برخی دانشجویان در کلاس درس به‌شدت منزوی شوند	قضاوت دانشجویان غیرهمجنس		

افزایش جرات و جسارت دانشجویان در فرایند کلاس درس	وقتی کلاس درس یکدست است و مسائل می‌تواند بدون در نظر گرفتن حساسیت‌های مربوط به جنسیت خاصی مطرح شود، دانشجویان با احساس راحتی و جسارت بیشتری دیدگاه‌های خود را بیان می‌کنند؛ به‌ویژه در بسیاری از موضوعات اجتماعی.	۱۱
تقلیل حواس پرتی در فرایند کلاس درس	حضور مداوم دانشجویان دختر یا پسر در کلاس می‌تواند توجه دانشجویان را از محتوای درس منحرف کند و باعث شود تمرکز، ذهن و افکارشان بیش از حد متوجه هم‌کلاسی‌ها شود.	۶

## شکل ۲

ضمامین و مؤلفه‌های فرصت‌ها و مزایای دانشگاه تک‌جنسیتی فرهنگیان



## ۱- بعد اخلاقی و روانی

کاهش تعارضات و تنش‌های بین‌جنسیتی به عنوان یکی از فرصت‌های اصلی در دانشگاه‌های تک‌جنسیتی، از جمله موضوعاتی است که در ادبیات پژوهشی و مطالعات اجتماعی و آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. در این دانشگاه‌ها، با حذف یا محدود کردن تعاملات مستقیم بین دانشجویان هم‌جنس و جنس مخالف، بسیاری از منازعات و تنش‌های ناشی از تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی و فردی کاهش می‌یابد. این امر می‌تواند منجر به ایجاد فضایی آرام‌تر، متمرکزتر بر فرآیندهای آموزشی و توسعه شخصی شود. مشارکت‌کننده (۷) در این خصوص تصریح کرد: "رخداد‌های دوران جوانی مسأله‌ای است که نمی‌توان نادیده گرفت و گاهی حتی به خشونت، درگیری و گاه قتل منجر می‌شود؛ برای مثال، وقتی پسر برای خواستگاری به سراغ دختر می‌رود و خانواده‌ها قبول نمی‌کنند یا مقاومت می‌کنند، بحث فرار و پیامدهای جدی پیش می‌آید. مشاهده شده که بسیاری از این رخدادها از یک مجاورت در دانشگاه و یک گفت‌وگوی ساده نشأت گرفته است. دانشجویان من، به‌ویژه دختران، در کلاس احساس راحتی می‌کنند و بارها خود این موضوع را بیان کرده‌اند." بنابراین می‌توان گفت که کاهش تماس‌های مستقیم در محیط‌های آموزش تک‌جنسیتی، به کاهش برخوردهای ناپسند، سوءتفاهم‌ها و تنش‌ها در محیط دانشگاهی منجر شده است. از سوی دیگر، کاهش تعارضات بین‌جنسیتی در این دانشگاه‌ها، فرصت مناسبی برای آرامش روانی و تمرکز بیشتر بر فرآیند یادگیری فراهم می‌آورد. چنین فضایی می‌تواند اضطراب و استرس دانشجویان را کاهش دهد؛ عواملی که نقش مهمی در فرآیند آموزش و

توسعه مهارت‌های فردی دارند. این آرامش محیطی به دانشجویان اجازه می‌دهد تا با تمرکز بالاتر در فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی مشارکت کنند و روابط اجتماعی خود را در قالب‌هایی سالم‌تر و بدون تنش‌های معمول در محیط‌های مختلط توسعه دهند. مشارکت‌کننده (۵) در این باره گفت: "بارها مشاهده کرده‌ام که مسائلی در کلاس مطرح می‌شوند که نمی‌توان در حضور هر دو جنس به راحتی به آن‌ها پرداخت. برای مثال، دانشجویان من را به‌نوعی مانند یک مادر می‌بینند و درد و دل‌های خود را با من در میان می‌گذارند. در چنین فضایی، به دلیل جو حاکم بر کلاس و حضور تنها دانشجویان هم‌جنس، دانشجویان احساس راحتی بیشتری دارند و این موضوع در فرآیند آموزش نیز مؤثر است؛ هم امکان تدریس و شوخی راحت‌تر برای من فراهم می‌شود و هم آن‌ها می‌توانند به آسانی عقاید و پرسش‌های خود را مطرح کنند."

افزایش امنیت اخلاقی دانشجویان یکی از مهم‌ترین دستاوردهای دانشگاه‌های تک‌جنسیتی است که در دوره‌های مطالعاتی مختلف مورد توجه قرار گرفته است. فراهم آوردن فضایی مستقل و بدون حضور مستقیم جنس مخالف، می‌تواند میزان خطرات و رفتارهای منفی مرتبط با آلودگی‌های اخلاقی، سوء استفاده‌ها و روابط ناسالم را به میزان قابل توجهی کاهش دهد. فضای امن‌تر و جداگانه، به ویژه در جوامع با دغدغه‌های فرهنگی و مذهبی، اعتماد والدین نسبت به محیط دانشگاه را تقویت می‌کند و احساس امنیت آنان را در قبال تربیت و سلامت اخلاقی فرزندان‌شان افزایش می‌دهد. والدین احساس می‌کنند در صورت تحصیل فرزندان در دانشگاه‌های تک‌جنسیتی، کنترل بیشتری بر وضعیت اخلاقی و رفتارهای اجتماعی وی دارند. کاهش تماس‌های مستقیم و تعاملات مجازی یا حضوری در محیط‌های تک‌جنسیتی، موجب کاهش بروز رفتارهای ناپسند و تهدیدکننده اخلاق، و در نتیجه افزایش حس امنیت و اطمینان مندی والدین شده است. مشارکت‌کننده (۱۱) در این خصوص مطرح کرد: "بسیاری از بچه‌ها، هم‌نوابی خانواده رو احساس می‌کنند، به ویژه بچه‌هایی که از شهرستان و یا استان‌های دیگر حضور دارند. واکنش مثبت والدین فارغ از بحث معلمی، نسبت به دانشگاه فرهنگیان بالاست، همین موضوع خیلی در تصمیم بچه‌ها اثر گذاشته است."

کاهش اضطراب دانشجویان در محیط‌های آموزشی، به عنوان یکی از اهداف مهم نظام‌های آموزش تک‌جنسیتی، تأثیر قابل توجهی در فرآیند یادگیری دارد. تحقیقات متعددی نشان می‌دهند که فضای بدون حضور مستقیم هم‌جنس مخالف، می‌تواند سطح استرس و فشار روانی دانشجویان را به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش دهد. این کاهش اضطراب، موجب افزایش تمرکز بر روی محتواهای درسی و بهبود فرآیند یادگیری می‌شود. مشارکت‌کننده (۶) در این باره گفت: "به نظر من، در پردیس خواهران، بسیاری از رقابت‌ها و استرس دانشجویان کاهش می‌یابد؛ این موضوع را ما عملاً در طول این سال‌ها تجربه و مشاهده کرده‌ایم." فرآیندهای قضاوت غیرهم‌جنس در کلاس‌های درس معمولاً باعث نگرانی، خودسانسوری و کاهش اعتماد به نفس دانشجویان می‌شود. در محیط‌های تک‌جنسیتی، این نوع نگرانی‌ها به شدت کاهش یافته و دانشجویان احساس آزادی و راحتی بیشتری در ابراز نظرات و مشارکت دارند. مشارکت‌کننده (۱۱) در این خصوص بیان دارد: "در کلاس‌های تک‌جنسیت، به‌ویژه در پردیس خواهران، دانشجویان احساس راحتی بیشتری دارند؛ این موضوع در نوع بیان و پوشش آنان به خوبی مشهود است. حداقل می‌توان گفت که دانشجویان ترس و نگرانی کمتری دارند."

## ۲- بعد زمینه محور

در سال‌های اخیر، دانشگاه‌های تک‌جنسیتی در ایران نقش قابل توجهی در ترویج ارزش‌ها و مبانی اسلامی در محیط‌های آموزشی ایفا کرده‌اند. این دانشگاه‌ها، با بهره‌گیری از ساختارهای جداگانه و رعایت الگوهای فرهنگی و دینی، به نوعی گام بلند در جهت اسلامی‌تر شدن فضاهای آموزشی تلقی می‌شوند. این نوع دانشگاه‌ها قادرند محیطی فراهم آورند که به طور مستقیم با دیدگاه‌های مذهبی ایران هم‌راستا باشد و در تقویت هویت اسلامی دانشجویان نقش آفرین باشد. مشارکت‌کننده (۱۴) در این خصوص بیان کرد: "گاهی لازم است یادآوری کنیم که در مورد چه نهادی صحبت می‌کنیم، نظام تربیت معلم به‌عنوان لوکوموتیو نظام آموزش و پرورش، کدام نوع معلم برای ما ارجح است: معلمی که اخلاق‌مدار است یا معلمی که صرفاً متخصص است؟ دانشگاه فرهنگیان باید موازین اخلاقی را رعایت کند، در مسیر و ریل مطلوب حرکت نماید و دانشجویان را به‌عنوان سربازان آموزش و پرورش تربیت کند."

هرچند که تناسخ مشهودی میان اسلامی کردن دانشگاه‌ها و مسئله جداسازی و تفکیک جنسیتی وجود ندارد و به نظر می‌رسد که چنین اقدامی بیشتر یک واکنش هیجانی و مقطعی و در نهایت یک مسکن و تسکین‌دهنده جهت وضعیت کنونی نظام آموزش عالی است. شواهد نشان می‌دهد که مؤلفه‌های اخلاق در دانشجویان دانشگاه تک جنسیتی نظیر الزهرا(س) تفاوت معناداری با دیگر دانشگاه‌های دولتی وزارت علوم ندارد (khazaei et al., 2023). بر این اساس نمی‌توان مسئله تفکیک جنسیتی در نظام تربیت معلم را پاسخی مثبت در مسیر اسلامی نمودن دانشگاه در نظر گرفت.

استفاده راهبردی از ساختارهای دانشگاهی و پردیس‌های تک‌جنسیتی می‌تواند نقش زنان در فرآیندهای اجرایی و تصمیم‌گیری در نظام دانشگاهی را به طور قابل توجهی تقویت کند. در این چارچوب، فراهم آوردن فضایی مستقل و بدون ترس از قضاوت‌های ضد و نقیض، اعتماد به نفس زنان را افزایش می‌دهد و انگیزه آنان را برای مشارکت در سطوح مدیریتی و تصمیم‌گیری تشویق می‌کند. بر اساس پژوهش‌های موجود، در محیط‌های تک‌جنسیتی، زنان احساس آرامش و آزادی بیشتری در بیان نظرات و نقش‌آفرینی در فعالیت‌های گروهی و مدیریتی دارند، که این امر به طور غیرمستقیم فرآیندهای تصمیم‌گیری را دگرگون می‌کند و امکان حضور فعال‌تر زنان را فراهم می‌سازد. مشارکت‌کننده (۲) در این خصوص بیان دارد "تفکیک جنسیتی منحصر به دانشجویان نیست، زمانی که شما یک پردیس را به خواهران اختصاص می‌دهید. لاجرم باید عناصر دانشگاه را هم جنس انتخاب کنید. ریاست، آموزش، معاونت‌ها، حتی بخش‌های خدماتی را زنان تشکیل داده‌اند. حداقل از این منظر فرصت مناسبی برای حضور بانوان در نظام تربیت معلم رو شاهدش هستیم."

در نتیجه، ساختارهای تک‌جنسیتی، با فراهم آوردن محیطی مناسب و بدون موانع فکری و فرهنگی، فرصت‌های بیشتری برای زنان ایجاد می‌کند تا در عرصه‌های اجرایی و تصمیم‌گیری دانشگاهی نقش فعال و مؤثری ایفا نمایند. این رویکرد، علاوه بر ترویج برابری جنسی، به علاوه نقش زنان در توسعه فرهنگی، علمی و مدیریتی دانشگاه‌ها را ارتقاء می‌دهد و به توسعه یک فرهنگ مشارکت بر اساس توانمندی‌های افراد، به ویژه زنان، کمک می‌کند.

## بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تاملی بر دانشگاه تک جنسیتی در نظام تربیت معلم ایران انجام شد. برای این منظور تا رسیدن به اشباع نظری، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با پانزده تن از متخصصان و مدیرگروه‌های دغدغه‌مند دانشگاه فرهنگیان انجام شد. پس از تجزیه و تحلیل و کدگذاری، در خصوص پرسش اول پژوهش ناظر بر چالش‌ها و پیامدهای دانشگاه تک جنسیتی ابعاد چهارگانه اجتماعی، آموزشی، فرهنگی و ساختاری و در خصوص پرسش دوم پژوهش ناظر بر فرصت‌ها و مزایای دانشگاه تک جنسیتی ابعاد دوگانه اخلاقی-روانی و زمینه محور احصاء شد.

این پژوهش با هدف بررسی و تأمل نظام تربیت معلم تک‌جنسیتی ایران انجام شد. برای این منظور، تا رسیدن به اشباع نظری، پژوهشگر با پانزده نفر از متخصصان و مدیرگروه‌های دغدغه‌مند دانشگاه فرهنگیان، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته انجام داد. پس از تجزیه و تحلیل و کدگذاری داده‌ها، در پاسخ به پرسش اول پژوهش، که به چالش‌ها و پیامدهای دانشگاه تک‌جنسیتی مربوط می‌شد، چهار بعد اجتماعی، آموزشی، فرهنگی و ساختاری شناسایی شد. همچنین، در پاسخ به پرسش دوم پژوهش، که به فرصت‌ها و مزایای دانشگاه تک‌جنسیتی مربوط بود، دو بعد اخلاقی-روانی و زمینه‌محور استخراج گردید.

عدالت آموزشی همواره مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت بوده است. بسیاری از جوامع تلاش کرده‌اند تا کیفیت آموزش را از طریق توسعه زیرساخت‌های آموزشی با محوریت عدالت بهبود بخشند. نظام تربیت معلم نیز از این قاعده مستثنی نبوده و در اسناد تحولی کشورهای مختلف، مورد تأکید قرار گرفته است. دانشگاه فرهنگیان نیز با مأموریت تحقق نظام تربیت معلم مطلوب تأسیس شده است. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که فرایند تداوم بهبود کیفیت این دانشگاه تا حدودی مورد غفلت واقع شده

است و یکی از مهم‌ترین عناصر اجرایی آن، یعنی کارکرد دانشجوی معلمان، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به نظر می‌رسد که سیاست‌های پراکنده و تصمیم‌های مقطعی، هویت دانشجوی معلمان را تاحدی کم‌رنگ کرده است.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که چالش‌های اجتماعی بخشی از مسائل نظام تربیت معلم تک‌جنسیتی را تشکیل می‌دهند. مؤلفه‌هایی مانند عدم امکان جامعه‌پذیری مطلوب و ضعف در ارتباطات و تعاملات با یافته‌های پژوهش‌های پیشین Heidari (2021), Kamal (2021), Kocak (2020), Abdillah and Wantini (2024), and Mansouri (2021) هم‌راستا بوده‌اند. یکی از مهم‌ترین عناصر معلمی، توانایی ارتباط و تعامل مؤثر است که با کیفیت تدریس و هویت حرفه‌ای معلم پیوند خورده است. معلمی که شناخت کافی از دانش‌آموزان خود نداشته باشد و فرایند یادگیری را بر اساس نیازها و اقتضائات آنان هدایت نکند، با احتمال بالایی با ناکامی مواجه خواهد شد. از سوی دیگر، یادگیری مشارکتی در مدارس، بهره‌گیری از تجارب همکاران و حضور فعال در طرح‌ها، برنامه‌ها و جشنواره‌های تیمی، همه بر اهمیت مشارکت فعال و همکاری معلمان تأکید دارند. بنابراین، کمبود یا ضعف بعد اجتماعی مطلوب، می‌تواند چنین فرایندهایی را با چالش‌های جدی روبه‌رو کند.

بعد آموزشی دومین چالش دانشگاه فرهنگیان کنونی است. شواهد نشان می‌دهد که تقریباً دانش‌آموزان سرآمد یکی از انتخاب‌های کنون‌شان حضور در دانشگاه فرهنگیان و "معلم‌شدن" است (Namdari Pejman, 2024). این در حالی است که اکثر دانشجوی معلمان در فرایند دانشگاه نسبت به سال‌های حضور نخست تغییر نموده و جو دانشگاه نه‌تنها در رشد آکادمیک آن‌ها را چندان فراهم نموده، بلکه با ایجاد تفکیک جنسیتی، انگیزه و فرصت رقابت سالم را از آنان کاهش داده است. پژوهش‌هایی نظیر (Robinson et al. (2024), Sahoo and Klasen (2021) که نشان از اهمیت کلاس‌های مختلط و اثر آن بر کیفیت آموزشی و پویایی فرایند کلاس درس دارند با پژوهش حاضر هم‌راستا می‌باشند. امروزه در نظام تربیت معلم ایران، در قامت دانشگاه فرهنگیان تفکیک جنسیتی تنها محدود به دانشجویان نبوده، بلکه تلاش شده اساتید نیز هم‌جنس با دانشجویان انتخاب شوند. این عمل شاید در نگاه اول مطلوب به نظر برسد، اما دسترسی به اساتید متخصص را با چالش جدی مواجه کرده که در نهایت منجر به شکاف بی‌عدالتی خواهد شد. پدیده‌ای که با اصرار بر حضور اساتید زن در پردیس خواهران و اساتید مرد در پردیس برادران دانشگاه، محرومیت و فقر علمی را در برخی رشته‌ها پدید آورده است. اگرچه در پژوهش‌های Sirait and Arif (2022), Boorboor et al. (2024) زمینه‌های فرهنگی و تعصبات و کلیشه‌های جنسیتی در دانشگاه‌های تک‌بعدهی مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. اما زمینه کاوش در نظام تربیت معلم کنونی و اقتضائات آن مورد غفلت قرار گرفته و در پژوهش‌ها مغفول مانده است.

یکی دیگر از نتایج پژوهش حاضر در بعد چالش‌های فرهنگی، کاهش ازدواج دانشجویی است. با توجه به سیاست‌های اخیر دولت و توجه به قانون افزایش جمعیت، نظام آموزش عالی کشور سهم قابل توجهی نسبت به فراهم‌سازی ازدواج دانشجویی دارد. از سوی دیگر در دانشگاه فرهنگیان با توجه به شرایط دانشجویان اعم از تضمین شغلی و همچنین معافیت‌های نظام وظیفه پسران و مساعدت‌های نظام آموزش و پرورش در جهت زوجین معلم، بستر مطلوبی برای تسهیل ازدواج دانشجوی معلمان است. این در حالی است که تفکیک جنسیتی مانعی در شناخت کافی دانشجوی معلمان و کاهش ازدواج دانشجویی است. اگرچه نهاد مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها تلاش نموده است که در این خصوص گام‌های موثری را انجام دهد، اما شواهد نشان می‌دهد که اختلاط در دانشگاه، می‌تواند زمینه‌ساز ازدواج‌هایی دانشجویی مطلوب شود. توجه به مؤلفه تقلیل ازدواج دانشجویی در دانشگاه‌های تک‌جنسیتی در پژوهش Ghavamirad et al. (2025) نیز اشاره شده است، اما به نظر می‌رسد که دانشگاه فرهنگیان با توجه به استلزامات و ویژگی‌های آن نسبت به این موضوع، باید کنش متفاوتی داشته باشد.

در نهایت، چالش‌های ساختاری آخرین بعد پیامدهای دانشگاه فرهنگیان در قالب تک‌جنسیتی را تشکیل می‌دهند. نتایج پژوهش نشان داد که انجمن‌های دانشجویی در حال حاضر تا حد زیادی پویایی خود را از دست داده و گاه غیرفعال هستند. این وضعیت باعث شده است که فرصت ظهور و بروز کنش‌های دانشجویی، فعالیت‌های آموزشی، اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی محدود شده و صدای دانشجویان کمتر شنیده شود. اگرچه برخی همایش‌های ملی در برخی پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان،

امکان حضور توأمان دانشجویان دختر و پسر را فراهم می‌کنند، اما عملاً فعالیت‌های دانشجویی پیرامون دانشگاه، مانند نشریه‌ها و انجمن‌ها، به حاشیه رانده شده‌اند. تداوم چنین وضعیتی باعث کم‌رنگ شدن نقش دانشجویان در دانشگاه شده، شوراها و صنفی در برخی مراکز حالت تصنعی پیدا کرده و دانشجویان در فرآیندهای دانشگاه نقش مؤثر و فعال ندارند. این فضا همچنین بر تصور «مدرسه» به جای «دانشگاه» دامن زده و هویت نظام تربیت‌معلم را تا حدی مخدوش می‌کند. پژوهش‌های Yari Dehnavi (2022), Saberi (2021), and Asadpour (2021) به طور مستقیم و غیرمستقیم عقیم ماندن فعالیت‌های دانشجویی در دانشگاه فرهنگیان پرداخته‌اند. اما از منظر دانشگاه تک‌جنسیتی چنین تصویری مغفول مانده است.

تصمیم‌گیری و اتخاذ سیاست‌ها در هر سازمان یا جامعه همواره با چالش‌ها و فرصت‌هایی همراه است. تفکیک جنسیتی در بیش از یک دهه اخیر از زمان تأسیس دانشگاه فرهنگیان نیز از این قاعده مستثنی نبوده و فرصت‌هایی را ایجاد کرده است. نتایج پژوهش نشان داد که شش مؤلفه در قالب دو بعد اخلاقی-روانی و زمینه‌محور از فرصت‌های نظام تربیت‌معلم تک‌جنسیتی محسوب می‌شوند. بسیاری از مشارکت‌کنندگان، فرصت‌ها و مزایای ایجاد شده در این نظام را عمدتاً در وجه سلبی آن مشاهده کردند؛ به عبارت دیگر، تفکیک جنسیتی به عنوان یک سپر عمل کرده و برخی چالش‌ها و رخدادهای رایج در دانشگاه‌های مختلط، در نظام تربیت‌معلم تک‌جنسیتی یا موضوعیت ندارند و یا بسیار کم‌رنگ شده‌اند.

یکی از رخدادهای مرسوم کلاس‌های درس در نظام آموزش عالی، انجام و ارائه پروژه‌های مشارکتی است. این نوع فعالیت‌ها در محیط‌های مختلط باعث می‌شود دانشجویان غیرهمجنس مدام در حال ارزیابی و قضاوت یکدیگر باشند و گاه اضطراب‌هایی، به ویژه در میان دانشجویان دختر، ایجاد شود. از سوی دیگر، مواجهه مستقیم برخی دانشجویان با یکدیگر ممکن است از مسیر تعالی آموزشی خارج شده و مسائل اخلاقی را به همراه داشته باشد. برخی دانشجویان، به ویژه آن‌هایی که تازه وارد فضای دانشگاه و زندگی جدید جوانی شده‌اند، در این شرایط با حاشیه‌هایی مواجه می‌شوند که نه تنها موقعیت دانشجویی، بلکه زندگی شخصی آنان را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. جرقه‌های چنین پیامدهایی اغلب در مناسبت‌ها و فضای عمومی دانشگاه شکل می‌گیرد.

در این راستا، نظام تربیت معلم با ایجاد پردیس‌ها و مراکز تفکیک‌شده دختران و پسران در تمامی مراکز استان‌ها، موجب شده است که بسیاری از این آثار و پیامدها عملاً موضوعیت نداشته باشند. از سوی دیگر، والدین دانشجویان معمولاً نسبت به تحصیل فرزندان خود در دانشگاه تک‌جنسیتی واکنش مثبت‌تری نشان می‌دهند. این مسئله گاهی دانشجویان را در دوراهی میان علاقه شخصی و تمایلات والدین قرار می‌دهد. با این حال، از نگاه برخی والدین، تفکیک جنسیتی می‌تواند به عنوان نقطه عطفی برای دانشگاه فرهنگیان، به ویژه برای دانشجویان دختر، تلقی شود.

وجود پردیس‌ها و مراکز تفکیکی موجب شده است که در واحد خواهران فرصت‌های بیشتری برای تصدیق پست‌های آموزشی و اجرایی توسط اساتید زن فراهم شود. این در حالی است که در سایر دانشگاه‌های مختلط وزارت علوم، زنان عمدتاً معطوف به حوزه آموزش هستند و نقش مؤثری در سیاست‌گذاری دانشگاه ندارند. تجربه بیش از یک دهه دانشگاه فرهنگیان نشان می‌دهد که تفکیک جنسیتی می‌تواند نقش مؤثر اساتید زن در حوزه مدیریتی و سایر ارکان نظام دانشگاهی را تقویت کند و این امر می‌تواند در ارتقای عدالت جنسیتی نیز مؤثر باشد.

با توجه به موارد مطرح شده، باید گفت که در بسیاری از بخش‌های خدمات عمومی، سیاست جداسازی جنسیتی رعایت نمی‌شود و در مقابل تلاش شده است از اختلاط نابجا جلوگیری گردد. برای مثال، در شبکه حمل و نقل ریلی، ناوگان اتوبوس‌رانی و حتی تاکسی‌های شهری و برون‌شهری، چنین رویه‌ای غالب است. فرهنگ و هنجارهای اجتماعی، فارغ از نگاه‌های مذهبی مختلف، نشان‌دهنده عقلانیت و برخورد منطقی با این موضوع است. به نظر می‌رسد چنین رویکردی در آموزش عالی نیز می‌تواند کارآمد باشد؛ به عبارت دیگر، بیش از آنکه نیازمند دانشگاه‌های تک‌جنسیتی و جداگانه باشیم، لازم است هنجارهای غالب و عقلانی پررنگ‌تر شود.

از سوی دیگر، با توجه به اینکه نظام تربیت‌معلم مکانی برای تربیت تمام‌ساختی معلمان است، نمی‌تواند نسبت به نیمی از جمعیت جامعه بی‌تفاوت باشد، زیرا این امر موجب ضعف‌های عمیق تعاملی و تداوم کلیشه‌های جنسیتی می‌شود. بنابراین، دانشگاه فرهنگیان نیازمند بازنگری در ریشه‌های عمیق و باورهای اولیه خود است تا در دهه دوم تولد خود با قدرت و کارآمدی بیشتری ظاهر شود. با جمع‌بندی موارد مطرح شده؛ می‌توان پیشنهادات زیر را عنوان نمود:

۱- با توجه به نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود که در مراکز برخی استان‌ها که شرایط امکان اجرای تفکیک جنسیتی و عدم آن را دارند؛ به صورت آزمایشی اجرا شود. چنین رخدادی می‌تواند بسیاری از مؤلفه‌های اثربخش را مورد توجه قرار داده و عملاً فرایند متفاوتی را برای دانشگاه فرهنگیان رقم زند. این اقدام موجب شده که چالش‌ها و فرصت‌ها توأمان آشکار شده و با درایت و دقت نظر بیشتری مورد توجه قرار بگیرند و نقش جنسیت در نظام تربیت‌معلم کنونی بیش از پیش آشکار سازد.

۲- نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بعد آموزشی، به‌ویژه توجه به اقتضائات مدارس مختلط و چندپایه، تا حدی مغفول مانده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود با همکاری مناطق آموزشی استان، فرایندهای متناسب با مدارس مختلط و چندپایه پیاده‌سازی شود. این رویکرد موجب مدیریت بهتر مواجهه دانشجو‌معلمان با دانش‌آموزان غیرهمجنس، آشکار شدن فرصت‌های تربیتی و هموارتر شدن فرایند یاددهی-یادگیری در مدرسه می‌شود.

۳- پژوهش حاضر نشان می‌دهد که هر اقدام در نظام تربیت‌معلم و ساختار آن، دارای چالش‌ها و فرصت‌هایی است و تحلیل سیاست‌های اجرایی برای تصمیم‌گیری مؤثر ضروری است. سیاست تک‌جنسیتی در دانشگاه فرهنگیان، بیشتر یک سنت باقی‌مانده از نظام‌های قدیمی تربیت‌معلم مانند دانش‌سراهاست و با اقتضائات کنونی تربیت‌معلم تمام‌ساختی هماهنگ نیست. تداوم چنین وضعیتی موجب نارضایتی ذینفعان و در نهایت کاهش پویایی دانشگاه شده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود در قالب همایش‌ها، کارگاه‌ها، فعالیت‌های دانشجویی، کارورزی، ده‌ورزی و اردوهای جهادی از تعامل و شکوفایی دانشجویان دختر و پسر به‌صورت توأمان بهره گرفته شود. این اقدام می‌تواند بازاندیشی مسیر معلمی را تسهیل کرده و اثرات مثبت آموزشی و تربیتی به همراه داشته باشد.

## References

- Abdillah, N. L., & Wantini, W. (2024). Brain ability and its correlation in separation classes for men and women in Islamic educational institutions. *Edusoshum: Journal of Islamic Education and Social Humanities*, 5(1), 10–20. <https://doi.org/10.52366/edusoshum.v5i1.128>
- Ahmadifar, R., & Abdolmaleki, S. (2023). Evaluation of the quality of professional qualifications of multi-grade teachers: A case study. *Teacher Professional Development*, 8(3), 65–78. [https://tpd.ir/article\\_14755.html](https://tpd.ir/article_14755.html) [In Persian]
- Aldawsari, R. (2024). Single-sex and coeducation colleges in American higher education. *Revista Iberoamericana de Psicología del Ejercicio y el Deporte*, 19(4), 473–480. <https://doi.org/10.52366/ripedes.2024.194473>
- Alipour, M., Ghorbani, G., & Shabgardteymori, S. (2023). Examining the problems and challenges of dormitory life from the perspective of married student teachers of Farhangian University. *Teacher Education Policy*, 6(2), 29–40. [https://edup.ir/article\\_1402.html](https://edup.ir/article_1402.html) [In Persian]
- AlMatrouk, L. (2016). *The relationship between gender segregation in schools, self-esteem, spiritual values/religion, and peer relations in Kuwait*. *Near and Middle Eastern Journal of Research in Education*, 3(1), 345–378. <http://dx.doi.org/10.5339/nmejre.2016.3>
- Bahrami, M. H. (2023). Lived experiences of female high school students from the challenge of discovering hijab on the way to school (a phenomenological study). *Journal of Applied Issues in Islamic Education*, 8(2), 51–80. <https://doi.org/10.61186/qaiie.8.2.51> [In Persian]

- Boorboor, Z., Zarean, M., & Ahmadi, N. (2023). A systematic review of gender justice studies in Iran. *The Women and Families Cultural-Educational*, 18(64), 45–78. [In Persian]
- Fauziah, S., & Dewi, N. (2025). Gender inequality in Islamic religious education. *Journal of Indonesian Progressive Education*. <https://doi.org/10.63617/jipe.v2i1.23>
- Ghavamirad, Z., Norouzi, M., Ramazanzade, K., & Masanani, Z. (2025). The lived experience of the opportunities and challenges of student marriage (a study of Birjand University students). *Strategic Studies on Youth and Sports*, 24(67), 13–32. [https://ssys.ir/article\\_2975.html](https://ssys.ir/article_2975.html)
- Godonoga, A., & Sporn, B. (2023). The conceptualisation of socially responsible universities in higher education research: A systematic literature review. *Studies in Higher Education*, 48(3), 445–459. <https://doi.org/10.1080/03075079.2021.1879654>
- Heidari, H., & Mansouri, S. (2021). Leisure time and gender: A reflection on the lived experience of female students at Shiraz University. *Woman and Society (Women's Sociology)*, 12(4), 67–81. [In Persian]
- Heng, L., Quinlivan, K., & du Plessis, R. (2022). Deconstructing initial teacher education: A critical approach. *International Journal of Inclusive Education*, 26(6), 609–621. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1731915>
- Hinduja, P., Siddiqui, S., & Kamran, M. (2023). Public sector education and gender inequality: A mixed-method study in metropolis city of Pakistan. *Asian Women*, 3(2), 45–68.
- Islam, M. A., Hack-Polay, D., Rahman, M., Jantan, A. H., Dal Mas, F., & Kordowicz, M. (2023). Gender and leadership in public higher education in South Asia: Examining the individual, socio-cultural and organizational barriers to female inclusion. *Studies in Higher Education*, 48(8), 1197–1215. <https://doi.org/10.1080/03075079.2023.2187771>
- Jalali, M., Soroush, M. M., & Khomeijani Farahani, A. A. (2023). *Teacher education and EFL student teachers' professional identity construction*. *Critical Language and Literary Studies*, 20(30), 211–238. [https://cills.ir/article\\_103683.html](https://cills.ir/article_103683.html) [In Persian]
- Kamal, Z. (2021). *Gender separation and academic achievement in higher education: Evidence from a natural experiment in Iran* (No. 171). BERG Working Paper Series.
- Kazemi, S. E., & Azizi, M. (2023). Coeducation or gender segregation in educational centers from the perspective of jurisprudence of education. *Fegh-e Nizamsaz (Constructive Jurisprudence) Quarterly*, 2(1), 147–175. [https://www.feghenezamsaz.ir/article\\_211055.html](https://www.feghenezamsaz.ir/article_211055.html) [In Persian]
- Khazaei, L., Javadipour, M., Hakimzade, R., & Sadeghi, A. (2023). Designing an intercultural curriculum framework for teacher-students at Farhangian University. *Educational and Scholastic Studies*, 12(2), 195–218. [https://pma.ir/article\\_3054.html](https://pma.ir/article_3054.html) [In Persian]
- Kim, J. (2024). Leading teachers' perspective on teacher-AI collaboration in education. *Education and Information Technologies*, 29(7), 8693–8724. <https://doi.org/10.1007/s10639-024-11753-6>
- Kocak, A. (2020). Single-sex school graduates in the post-school mixed-sex environment: A study in Kazakhstan. *European Journal of Contemporary Education*, 9(1), 43–53. <https://doi.org/10.13187/ejcedu.2020.1.43>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Ministry of Education. (2011). *Statute document of Farhangian University*. Supreme Council of the Cultural Revolution.
- Ministry of Education. (2011). *The fundamental transformation document of Iran's education system* [In Persian]

- Mohammadi, M. (2023). A study of lived experiences of female students from girlhood (A case study of female students of Alborz Farhangian University). *Woman in Development & Politics*, 21(1), 113–137. [https://jwdp.ir/article\\_345930.html](https://jwdp.ir/article_345930.html) [In Persian]
- Mohammadi, M. (2023). A study of lived experiences of female students from girlhood (A case study of female students of Alborz Farhangian University). *Woman in Development & Politics*, 21(1), 113–137. [https://jwdp.ir/article\\_345930.html](https://jwdp.ir/article_345930.html) [In Persian]
- Namdari Pejman, M. (2024). Pathology of teacher recruitment and selection processes and providing policy recommendations for its improvement. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 30(1), 97–115. [https://kman.irphe.ir/article\\_30\\_1\\_6.html](https://kman.irphe.ir/article_30_1_6.html) [In Persian]
- Namdari Pejman, M. (2024). Pathology of teacher recruitment and selection processes and providing policy recommendations for its improvement. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 30(1), 97–115. [https://kman.irphe.ir/article\\_30\\_1\\_6.html](https://kman.irphe.ir/article_30_1_6.html) [In Persian]
- Nawas, A., Darmawan, I. G. N., & Maadad, N. (2024). Sekolah versus madrasah: Navigating the varied effects of multilevel factors on student English reading performance. *School Effectiveness and School Improvement*, 35(4), 413–456. <https://doi.org/10.1080/09243453.2023.2178804>
- Nawas, A., Darmawan, I. G. N., & Maadad, N. (2024). Sekolah versus madrasah: Navigating the varied effects of multilevel factors on student English reading performance. *School Effectiveness and School Improvement*, 35(4), 413–456. <https://doi.org/10.1080/09243453.2023.2178804>
- Özdere, M. (2023). Single-sex schools vs. mixed-gender schools: Comparing impacts. *Region-Educational Research and Reviews*, 5(4), 11–23.
- Pourkarimi, J., Seyfi, A., Ghaemi, F., & Namdari Pejman, M. (2022). Designing a competency model for applicants of primary education program at Farhangian University. *Educational and Scholastic Studies*, 11(1), 17–46. [https://pma.ir/article\\_3055.html](https://pma.ir/article_3055.html) [In Persian]
- Rafiee Afousi, H., Navid Adham, M., & Saki, R. (2024). Comparison of competencies of new teachers accepted through 4-year courses and Article 28 of Farhangian University Articles of Association from the perspective of school principals of Isfahan province. *Educational and Scholastic Studies*, 13(3), 49–71. [https://pma.ir/article\\_3892.html](https://pma.ir/article_3892.html) [In Persian]
- Rafiee Afousi, H., Navid Adham, M., & Saki, R. (2024). Comparison of competencies of new teachers accepted through 4-year courses and Article 28 of Farhangian University Articles of Association from the perspective of school principals of Isfahan province. *Educational and Scholastic Studies*, 13(3), 49–71. [https://pma.ir/article\\_3892.html](https://pma.ir/article_3892.html) [In Persian]
- Rafiee, H., & Abdollahi, M. S. (2022). *The document on the challenges of Farhangian University*. Tehran: Islamic Consultative Assembly (Parliament of Iran). [In Persian]
- Rahimi, Z., & Etedal, A. (2021). Gender separation in Teacher Training University from the perspective of teacher-students and professors. *Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 12(23), 269–285. [In Persian]
- Ramli, M. A., Jaafar, S. M. J. S., Ariffin, M. F. M., Kasa, A. R., Qotadah, H. A., Achmad, A. D., & Siswanto, S. (2024). Muslim-Malay women in political leadership: Navigating challenges and shaping the future. *Mazahib*, 23(1), 305–350. <https://doi.org/10.21093/mj.v23i1.7500> [In Persian]
- Rezadad, A., Majidi, F., & Kiyani, M. (2024). Analysis of the indicators of achieving educational and pedagogical justice from the perspective of the Supreme Leader. *Research in Islamic Education and Training*, 5(3), 65–88. [https://riet.ir/article\\_16248.html](https://riet.ir/article_16248.html) [In Persian]

- Robinson, D. B., Hadley, G. R., & Mitton, J. (2024). Single-sex schooling at an elite independent school: A multi-methods case study. *Alberta Journal of Educational Research*, 70(1). <https://doi.org/10.55016/ojs/ajer.v70i1.76625>
- Robinson, D. B., Mitton, J., Hadley, G., & Kettley, M. (2021). Single-sex education in the 21st century: A 20-year scoping review of the literature. *Teaching and Teacher Education*, 106, 403–426. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2021.103462>
- Rosa, R., & Clavero, S. (2022). Gender equality in higher education and research. *Journal of Gender Studies*, 31(1), 1–7. <https://doi.org/10.1080/09589236.2022.2007446>
- Saberi, R. (2022). The implicit outcomes of curriculum at Teacher Training University: The narrative by students and professors. *Iranian Journal of Curriculum Studies*, 16(63), 69–90. [In Persian]
- Sahoo, S., & Klasen, S. (2021). Gender segregation in education: Evidence from higher secondary stream choice in India. *Demography*, 58(3), 987–1010. <https://doi.org/10.1215/00703370-8972254> [In Persian]
- Shah, S. (2020). Gender equality and situated constructions: Perspectives of women educational leaders in a Muslim society. *Educational Studies*, 56(1), 37–53. <https://doi.org/10.1080/00131946.2019.1607739>
- Sharbatiyan, M. H., Ghorbani, A., & Khoftteh, E. (2025). Phenomenology of the formation of the teaching profession choice and entry into Farhangian University from the perspective of student teachers (Case study of Khorasan Razavi Province). *Teacher Education Policy*, 6(4), 1–28. [https://edup.ir/article\\_17044.html](https://edup.ir/article_17044.html) [In Persian]
- Sirait, S., & Arif, M. (2024). *The importance of Islamic education and gender equality in contemporary schools*. *DAYAH: Journal of Islamic Education*, 7(1), 45–78. [https://dayahjournal.org/article\\_71.html](https://dayahjournal.org/article_71.html)
- Wang, S. (2023). Analysis of the impact of single-sex education on female mathematics anxiety. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*. <https://doi.org/10.54254/2753-7048/15/20231023>
- Williams, H. (2021). The meaning of “phenomenology”: Qualitative and philosophical phenomenological research methods. *The Qualitative Report*. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2021.4587>
- Yari Dehnavi, M., & Asadpour, S. (2021). Challenges faced by Farhangian University in education of social reformer teachers from student teachers’ perspective. *Research in Teaching*, 9(4), 224–253. [https://rit.ir/article\\_902.html](https://rit.ir/article_902.html) [In Persian]
- Zakeri, M. (2023). Identification of challenges and solutions in the process of social-cultural identity formation of Farhangian University students: The case study of Hormozgan Province. *Teacher Professional Development*, 8(3), 105–128. [https://tpd.ir/article\\_15442.html](https://tpd.ir/article_15442.html) [In Persian]